

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 20

(2010–2011)

Melding til Stortinget

Norges deltakelse i Europarådet i 2010

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 20

(2010–2011)

Melding til Stortinget

Norges deltakelse i Europarådet i 2010

Innhold

1	Politiske hovedspørsmål og prioriteringer	5	5.4	Internasjonal terrorisme (Codexter)	25
1.1	Generalsekretæren	6	5.5	Kampen mot korrupsjon	26
1.2	Den europeiske menneskerettsdomstolen	6	6	Helse og sosiale spørsmål	27
1.3	Forholdet til EU og samarbeidet med OSSE	7	6.1	Folkehelse	27
1.4	Interkulturell dialog. Det europeiske Wergelandssenteret ..	7	6.2	Bioetikk	27
1.5	Reform og effektivisering av Europarådet. Budsjett	8	6.3	Narkotikasamarbeidet (Pompidou-gruppen)	28
			6.4	Den reviderte europeiske sosialpakt	29
			6.5	Sosial utjevning og sosialpolitikk .	29
2	Det politiske samarbeidet i Ministerkomiteen	9	7	Nasjonale minoriteter. Migrasjon – og integrerings-spørsmål	31
2.1	Arbeidet i Ministerkomiteen	9	7.1	Nasjonale minoriteter. Minoritetsspråk	31
2.2	Samarbeidet med EU, OSSE og FN	10	7.2	Migrasjon og integrerings-spørsmål	31
2.3	Europarådets arbeid i medlemslandene	11			
3	Menneskerettigheter og demokratibygging	15	8	Barn og ungdom	32
3.1	Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD)	15	8.1	Det barnepolitiske samarbeidet ...	32
3.2	Saker mot Norge ved Menneskerettsdomstolen	16	8.2	Ungdomspolitisk samarbeid	32
3.3	Den europeiske menneskerettskommisjæren	17	9	Idrett, kultur og media	33
3.4	Den europeiske torturovervåkningskomiteen (CPT)	18	9.1	Idrett	33
3.5	Den europeiske kommisjon for demokrati gjennom lovgivning	19	9.2	Kultur	33
3.6	Europarådets kommisjon mot rasisme og intoleranse (ECRI)	20	9.3	Media og nye kommunikasjons-tjenester	33
3.7	Europarådets utviklingsbank	20			
3.8	Forum for demokrati (FFD)	21	10	Utdanning og forskning	36
			10.1	Høyere utdanning og forskning	36
			10.2	Skole og opplæring	36
			10.3	Det europeiske Wergeland-senteret	37
4	Det faglige samarbeidet på hovedområdene	22	11	Kulturminneforvaltning og naturforvaltning	38
4.1	Menneskerettigheter	22	12	Regionalt og kommunalt samarbeid	40
4.2	Likestilling	22	13	Dyreverv	41
4.3	Menneskehandel	23			
4.4	Vold mot kvinner og vold i nære relasjoner	23	Vedlegg		
4.5	Livskvalitet og rettigheter for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT)	23	1	Innlegg av utenriksminister Jonas Gahr Støre på det 120. ministermøtet i Europarådet	42
5	Juridisk samarbeid	24	2	Norsk tilslutning til Europaråds-konvensjoner og avtaler i 2010	43
5.1	Sivilrettslig samarbeid	24	3	Generelle anbefalinger fra Ministerkomiteen til medlemsstatene i 2010	44
5.2	Strafferettslig samarbeid	24			
5.3	Folkerettslig samarbeid	25			

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 20

(2010–2011)

Melding til Stortinget

Norges deltakelse i Europarådet i 2010

*Tilråding fra Utenriksdepartementet av 15. april 2011,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Politiske hovedspørsmål og prioriteringer

Samarbeidet i Europarådet har som hovedmålsetting å fremme demokrati, rettsstaten og respekt for menneskerettighetene i hele Europa. Gjennom et bredt samarbeid på disse områdene legges et solid grunnlag for fred og trygghet i vår verdensdel. Europarådet, som ble opprettet i 1949, er den eldste av de store europeiske samarbeidsinstitusjoner.

De overordnede prioriteringene for regjeringens arbeid i Europarådet er å fremme organisasjonens kjerneverdier demokrati, rettsstat og menneskerettigheter. Videre er arbeidet med reform av Europarådet gitt høy prioritet. I tråd med dette har Norges arbeid i 2010 hatt hovedfokus på

- styrking av det europeiske menneskerettssystemet,
- støtte til demokratiarbeidet i medlemslandene,
- utvikling av samarbeidet med EU og OSSE,
- interkulturell dialog,
- reform av Europarådets organisasjon.

Samarbeidet i Europarådet preges i dag i betydelig grad av at Russland og land i Sentral- og Øst-

Europa samt Sør-Kaukasus er blitt medlemmer. Det store antall klager til menneskerettsdomstolen, blant annet fra de nye medlemslandene, setter Europarådets menneskerettssystem under press. Konflikten i Georgia i 2008 viste at Europarådet fortsatt har betydelige oppgaver i flere av de nye medlemslandene. Det er videre krevende politiske oppgaver i forholdet til EU. Det knytter seg særlig stor interesse til EUs tilslutning til Menneskerettskonvensjonen. EUs deltakelse i dette arbeidet vil åpne opp for nye perspektiver som vil kunne øke Europarådets muligheter til å iverksette tiltak i de land som tradisjonelt står for en stor del av klagesakene til Menneskerettsdomstolen.

En viktig oppgave for Europarådet er å være en pådriver i folkerettslig samarbeid. Norge legger stor vekt på arbeidet i Europarådets folkerettskomité (CAHDI) og ledet komiteen frem til årsskiftet. Komiteen drøfter folkerettslige spørsmål som er viktige for mandatet til Europarådet, med fokus på styrking av den internasjonale rettsordenen, den internasjonale rettspleien og menneskerettighetene. Sentralt på dagsordenen står tema

som er til behandling i hovedkomiteen for folkerettslige spørsmål i FNs generalforsamling, blant annet kodifikasjon og videreutvikling av folkeretten i regi av FNs folkerettskommisjonen. CAHDI's septembermøte i 2010 ble avholdt i Tromsø. Dette muliggjorde positiv profilering og bygging av kompetanse og kunnskap om aktuelle nordområdespørsmål for sentrale beslutningstakere.

1.1 Generalsekretæren

Generalsekretæren leder sekretariatet med rundt 1800 ansatte i Strasbourg og 200 i felt, og spiller en viktig rolle som dialogpartner i det europeiske samarbeidet. Generalsekretæren iverksetter organisasjonens strategier og vedtak, og representerer Europarådet utad. Valget av Jagland til generalsekretær innebar et brudd på en lang tradisjon i Europarådet hvoretter generalsekretærene har blitt rekruttert blant Parlamentarikerforsamlingens ledere. Siktemålet var å gjennomføre nødvendige reformer, gi Europarådet et sterkere politisk lederskap, samt klargjøre og styrke Europarådets rolle i den europeiske samarbeidsarkitektur.

Europarådet spiller nå en tiltakende aktiv rolle i europeisk politikktutforming. Høynivåkonferansen om rom i oktober var et eksempel på dette, som viste at Europarådet både har evne og vilje til å sette dagsorden. Generalsekretæren har likeledes økt fokuset på integrering og det nye, multikulturelle Europa. Regjeringen er opptatt av å forebygge fremvekst av radikale religiøse grupperinger som forfekter intolerante og samfunnsfiendtlige holdninger, uforenlige med grunnleggende menneskerettigheter, og som representerer en sikkerhetsrisiko. Videre stiller regjeringen seg kritisk til en utvikling der stater og aktører som selv ikke respekterer religionsfriheten, i økende grad finansierer trossamfunn i åpne og tolerante samfunn. Regjeringen legger samtidig vekt på at norske myndigheter etterlever menneskerettighetsvernets prinsipper og regler. Også tiltak for å forebygge radikaliserings må holde seg innenfor de rammer som følger av Norges internasjonale menneskerettsforpliktelser, først og fremst religions- og forsamlingsfriheten, men også ytringsfriheten. Det er viktig at vi i bestrebelsene på å forebygge religiøs ekstremisme, sørger for at vi respekterer de verdiene og rettighetene vi derigjennom ønsker å beskytte. I lys av at en rekke europeiske land her står overfor vanskelige avveininger, har Norge tatt initiativ til at dette drøftes i Europarådet, i første omgang i styringskomiteen for menneskerettigheter. Norge har

også fremmet forslag om at vismannsgruppen nedsatt av generalsekretæren for å se nærmere på utfordringer i dagens multikulturelle Europa, tar opp temaet. Vismannsgruppen, som ledes av den tidligere tyske utenriksminister Joscha Fischer, vil fremme forslag for harmonisk sameksistens i et multikulturelt Europa før utenriksministermøtet i mai i år.

Han holder også kontakt med EU og sentrale medlemsland på høyt nivå. Høyere fokus på politiske spørsmål krever en effektiv og koordinert organisasjon. Medlemslandene synes i økende grad innforstått med at en slik rolle krever at organisasjonen strømlinjeformes og settes i stand til å konsentrere seg om sine kjerneområder. Generalsekretæren nyter således fortsatt stor støtte i sitt reformarbeid blant medlemslandene. Målsettingen er å effektivisere organisasjonen for å sette den bedre i stand til å nå sine mål, og fremme en mer helhetlig profil utad.

Regjeringen støtter reformprosessen. Etter regjeringens syn vil en viktig oppgave for Europarådet være å påse at medlemslandene etterlever de forpliktelsene de har påtatt seg når det gjelder menneskerettigheter, rettsstat og demokrati, og dermed sikre grunnleggende rettigheter på disse områdene for alle Europas innbyggere. Norge vektlegger å være en pådriver for reform og styrking av det europeiske menneskerettssystemet, for interkulturell dialog, for samarbeid med andre europeiske organisasjoner (EU og OSSE) og for effektivisering av arbeidet i organisasjonen.

1.2 Den europeiske menneskerettsdomstolen

Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) er en bærebjelke i Europarådets menneskerettssystem. Domstolens situasjon har de senere årene blitt stadig vanskeligere som følge av en dramatisk økning i antall klagesaker. Selv med en betydelig økning i domstolens kapasitet de senere årene, fortsetter antallet innkomne klager å overstige antall saker som avsluttes. Det er uheldig at domstolen, som blant annet fører tilsyn med at medlemslandenes nasjonale rettssystemer avgjør saker innen rimelig tid, selv ikke makter å fatte vedtak innen rimelig tid.

Regjeringen er opptatt av å sikre domstolens effektivitet og fremtid. Norge har derfor også i 2010 deltatt aktivt i arbeidet for reform av det europeiske menneskerettssystemet og arbeidet for økte ressurser til domstolen.

Ikrafttredelsen av Protokoll 14 til Den europeiske menneskerettskonvensjonen 1. juni 2010 var en viktig milepæl for domstolen. Protokollen innfører flere endringer i konvensjonen med sikte på å øke domstolens produktivitet. Den innfører også et nytt avvisningskriterium for saker der klageren ikke har lidd noen ulempe av betydning. Flere av endringene i Protokoll 14 trådte i kraft før ikrafttredelsen av selve protokollen for de av medlemslandene som hadde akseptert dette, herunder Norge. Selv om det antas at Protokoll 14 vil bedre produktiviteten til domstolen, er det nødvendig med ytterligere reformer.

Regjeringen deltok aktivt i forberedelsene av konferansen avholdt i Interlaken i Sveits 18.-19. februar 2010, organisert av det sveitsiske formannskapet for Ministerkomiteen. Møtet vedtok en erklæring og en handlingsplan for ytterligere effektivisering av domstolen. Handlingsplanen retter seg mot medlemslandene, Ministerkomiteen og domstolen, og inneholder forslag om reformer som er avgjørende for domstolens fremtid. Blant disse er mer effektiv siling av åpenbart grunnløse klager og en forenklet behandling av såkalt repetitive saker.

Reformer til tross – forebygging av klager gjennom økt respekt for menneskerettighetene i medlemslandene er det som anses mest avgjørende for domstolens situasjon på sikt. Det frivillige fondet for menneskerettigheter (*Human Rights Trust Fund – HRTF*), som Norge tok initiativ til i 2008, vil kunne spille en viktig rolle i denne sammenheng. Fondet, som nå har fem deltakerland (Norge, Tyskland, Nederland, Finland og Sveits), hadde ved utgangen av 2010 gitt støtte til prosjekter til bistand for å fjerne hindringer for iverksettelse av nasjonale dommer i enkelte medlemsland, etterlevelse av dommer mot Russland for overgrep begått av russiske sikkerhetsstyrker i Tsjetsjenia, Menneskerettskommisærens arbeid i Georgia, fremme av uavhengige nasjonale mekanismer for forebygging av tortur i Europa, og menneskerettsopplæring rettet mot dommere og påtalemyndigheten. Det arbeides fra norsk side for å utvide giverkretsen i fondet.

1.3 Forholdet til EU og samarbeidet med OSSE

Regjeringen legger stor vekt på videre utbygging av Europarådets forbindelser med *Den europeiske union* (EU), og er i denne sammenheng tilfreds med oppfølgingen av samarbeidsavtalen mellom Europarådet og EU fra 2007. Avtalen innebærer

styrking av de politiske konsultasjonene mellom de to organisasjonene. Videre legger den til rette for bedre samordning mellom Europarådet, EU-kommisjonen og medlemslandene om prosjektarbeidet for å styrke menneskerettigheter, rettsstat og godt styresett i de nye demokratiene. Hvert enkelt EU-formannskap har også presentert sine formannskapsprioriteringer i Strasbourg, med vekt på å videreføre samarbeidet med Europarådet. Samarbeidet med EU er i 2010 ytterligere styrket. EU bidrar årlig betydelig til Europarådets aktiviteter i de nye demokratier.

Lisboa-traktaten åpner for at EU kan slutte seg til Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK). EUs tilslutning til EMK vil være et svært viktig skritt for det videre arbeidet for å opprettholde en felles standard på menneskerettsarbeidet i Europa. Regjeringen ser positivt på at EU vil slutte seg til EMK, og fra norsk side bidrar vi aktivt til arbeidet. Det tas sikte på at ekspertdrøftingene om vilkår for EUs tiltreddelse vil være sluttført i løpet av sommeren. Forhandlingsresultatet skal deretter godkjennes av Styringskomiteen for menneskerettigheter og Ministerkomiteen på Europarådssiden og av Ministerrådet på EU-siden før avtalen kan åpnes for undertegning. Før avtalen kan settes i kraft, må den være ratifisert eller godkjent av alle Europarådets medlemsstater og av EU.

Regjeringen legger tilsvarende vekt på å følge opp arbeidet med samordning og koordinering mellom Europarådet og *Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa* (OSSE). Dette arbeidet skjer på basis av den avtalen som ble inngått mellom de to organisasjonene etter initiativ fra Norge under den norske formannskapsperioden i Europarådet i 2004. Samarbeidet med OSSE omfatter kampen mot terrorisme, tiltak mot menneskehandel, arbeidet for toleranse og ikke-diskriminering, og beskyttelse av nasjonale minoriteter. Samarbeidet er viktig blant annet for å sikre at begge organisasjoner arbeider innenfor de områder der de har komparative fortrinn, for dermed å unngå dobbeltarbeid og for å oppnå best mulig utnyttelse av ressursene. Behovet for å unngå dobbeltarbeid i forhold til menneskehandel var gjenstand for særlig oppmerksomhet i 2009.

1.4 Interkulturell dialog. Det europeiske Wergelandssenteret

Europarådet har identifisert tverrkulturell dialog som et viktig tema og ønsker å være en konstruktiv partner for å medvirke til en bedre interkultu-

rell forståelse i Europa. Regjeringen ser det som viktig å styrke Europarådets innsats for interkulturell- og interreligiøs dialog. Norge har bidratt på dette området gjennom etableringen av Wergelandssenteret i Norge som er et europeisk ressurscenter for opplæring i interkulturell forståelse, menneskerettigheter og demokratisk medborgerskap. Avtalen mellom Norge og Europarådet om etableringen av Det europeiske Wergelandssenteret trådte i kraft 11. januar 2009. Senteret har siden åpningen i Oslo våren 2009 hatt et nært samarbeid med Europarådet for å heve kompetanse blant lærere og lærerutdanningsinstitusjoner innenfor menneskerettigheter, demokrati og interkulturell forståelse. Det skal også drive forskning på opplæring i disse områdene. Videre skal senteret spre informasjon, være et knutepunkt for relevante aktører på feltet og tilby etter- og videreutdanning for lærere og lærerutdanningsinstitusjoner

Senteret hadde sitt første hele operative år i 2010. Det er betydelig interesse for Wergelandssenteret i Ministerkomiteen, som har uttrykt anerkjennelse for dette norske initiativet og i særdeleshet senterets innsats med å bistå til å frembringe en mer målrettet tverrkulturell dialog.

Det europeiske Wergelandssenterets er i sitt første driftsår blitt aktivt brukt av Europarådet, og senterets arbeid har fått gode tilbakemeldinger i Styringskomiteen for utdanning.

1.5 Reform og effektivisering av Europarådet. Budsjett

Etter nordisk-baltisk initiativ stiller Handlingsplanen fra Warszawa-toppmøtet krav om reform og effektivisering av Europarådets organisasjon og arbeidsmetoder. Formålet er bedre balanse mellom oppgaver og ressurser. Mange medlemsland ønsker nullvekst i Europarådets budsjett. For å kunne øke innsatsen blant annet innenfor domsto-

lens virkefelt, er det derfor nødvendig å prioritere strengere i andre deler av organisasjonen. Regjeringen støtter ønsket om økte ressurser til domstolen og til tilsyn med oppfølging av dommene, men ønsker ikke at dette skal lede til en vesentlig reduksjon i aktivitet under Europarådets kjerneområder.

Norge vil fortsatt arbeide for:

- modernisering og reform av Europarådets organisasjon,
- åpenhet og effektivitet,
- at organisasjonen gis nødvendige ressurser til å løse vedtatte oppgaver.

Regjeringen ser hvilken verdi samarbeidet har, både på kjerneområdene menneskerettigheter, rettsstat og demokrati, og på underbyggende områder der styrket menneskeverd er en klar fellesnevner. Europarådet som nettverk for faglig utveksling er også av stor verdi, særlig for de nye medlemslandene. Dette er i seg selv verdifullt, og bidrar til å styrke det felles verdisetet som samarbeidet i Europarådet hviler på.

Budsjettet for 2010 innebar tilnærmet null realvekst. Europarådets ordinære budsjett for 2010 var på 218 mill. euro mens budsjettene for de ulike delavtalene var på 75,5 mill. euro. Budsjettfordelingen reflekterer prioriteringene nedfelt i handlingsplanen fra Warszawa-toppmøtet: Styrke menneskerettigheter, demokrati og rettsstaten samt å bygge et inkluderende Europa.

For Norge var det en prioritert oppgave også i 2010 å arbeide for økte ressurser til domstolen og de øvrige menneskerettsinstrumentene, herunder menneskerettskommisjonen og overvåkingen av Konvensjonen om menneskehandel. Norges totale bidrag var i 2010 på 5,07 mill. euro, hvorav 4,37 mill. euro til det ordinære budsjett og pensjonsfondet og 0,69 mill. euro til delavtalene. Norge deltar i 10 av Europarådets 12 delavtaler. Norge ga i tillegg nærmere 1,8 mill euro til frivillige bidrag og fond.

2 Det politiske samarbeidet i Ministerkomiteen

2.1 Arbeidet i Ministerkomiteen

Ministerkomiteen har i 2010 videreført arbeidet med handlingsplaner med særlig vekt på demokratiske valg og institusjoner. Norge har i 2010 bidratt til Europarådets arbeid i disse landene.

De nye medlemslandene i Sørøst-Europa og Sør-Kaukasus underla seg en egen tilsynsordning da de ble medlemmer for å sikre kontinuerlig overvåking av de forpliktelser landene påtok seg ved tiltredelsen. Serbia ble i 2009 ansett for å ha kommet så langt i etterlevelsen av sine forpliktelser at den formelle tilsynsordningen kunne avvikles, og ved utgangen av 2010 ble det ansett at Montenegro var moden for samme type dialogpreget overvåking som Serbia. Det er nå bare Bosnia-Hercegovina og Georgia som er gjenstand for formalisert overvåking. Overvåkningen av Armenia og Aserbajdsjan vil fortsette i 2011, men i nytt format innenfor rammen av Ministerkomiteens løpende arbeid med demokratispørsmål, der det vil bli lagt stor vekt på å følge opp konstateringer av mangler med konkrete støttetiltak fra Europarådet. Situasjonen i landene i Sør-Kaukasus og på Vest-Balkan har, ved siden av generalsekretærens reformprosess, dominert det politiske arbeidet i Ministerkomiteen også i 2010. Konflikten mellom Georgia og Russland om de georgiske utbryterområdene Sør-Ossetia og Abkhasia har vært gjenstand for ukentlige drøftelser i Ministerkomiteen siden konflikten utbrøt i august 2008. Kvartalsvise rapporter om menneskerettighetssituasjonen og Europarådets arbeid i de to land utgjør en viktig bakgrunn for diskusjonene.

Videre har spørsmål knyttet til observasjon av valg og folkeavstemninger i flere medlemsland og konflikter i og mellom medlemsland vært drøftet i Ministerkomiteen. Europarådets parlamentarikerforsamling observerte i 2010 valgene i Aserbajdsjan, Bosnia-Hercegovina, Moldova og Ukraina.

Diskusjonene om Europarådets rolle i Kosovo etter uavhengighetserklæringen har i 2010 ledet til en utvidelse av aktivitetsområdene for Europarådets innsats.

Konflikten på Kypros har stått fast på Ministerkomiteens dagsorden siden 1974. Prosessen

rundt gjenforeningsforhandlingene har vært gjenstand for jevnlig oppdateringer i Ministerkomiteen i 2010.

Diskriminering pga seksuell orientering har vært et annet sentralt punkt på Ministerkomiteens dagsorden i 2010. Komiteen vedtok i mars 2010 enstemmig en anbefaling til medlemslandene om tiltak for å bekjempe diskriminering på grunnlag av seksuell orientering og kjønnsidentitet og å sikre denne gruppens menneskerettigheter, slik disse bl.a. er nedfelt i Den europeiske menneskerettskonvensjonen og fortolket av Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD). Etter vanskelige forhandlinger i Ministerkomiteens rapportørgruppe for menneskerettigheter, ledet av Norge, ble anbefalingen vedtatt. Ministerkomiteen vil i 2013 evaluere medlemsstatenes gjennomføring av anbefalingen.

Regjeringen legger vekt på at Europarådets innsats styrkes i nye medlemsland og i Hviterussland, som er det eneste europeiske landet som står utenfor organisasjonen. Hvorvidt samarbeidet kun skal omfatte det sivile samfunn vil avhenge av den politiske utviklingen i landet.

Generalsekretærens forslag til omfattende reform av Europarådet har krevd mye oppmerksomhet og innsats i 2010. Reformprosessen ansees som viktig og nødvendig, og medlemslandene har gitt generell tilslutning til generalsekretærens forslag om å gjøre Europarådet til en mer synlig, relevant og effektiv organisasjon.

Ministerkomiteen har også viet betydelig tid til spørsmål knyttet til rom-folkets situasjon, både som ledd i forberedelsene til høynivåmøtet om rom som generalsekretær Jagland tok initiativ til, og i arbeidet med å følge opp konklusjonene fra møtet. Høynivåmøtet illustrerte Europarådets potensial til å ta fatt i aktuelle utfordringer som ligger innenfor organisasjonens virkeområde.

I tillegg til de løpende politiske spørsmål har det vært brede drøftelser i Ministerkomiteen av menneskerettigheter, demokrati og rettsstat i de nye medlemslandene, samt drøftelser av reformforslag og forbedringer i tilsynsarbeidet. Ministerkomiteen har også fulgt situasjonen for nasjonale minoriteter og for media i flere land.

Ministerkomiteen følger også Europarådets prosjektsamarbeid nøye. Prosjektene omfatter fremme av godt styresett, respekt for menneskerettighetene, utvikling av lokaldemokrati, rettsvesen, interkulturell dialog og utdanning, bekjempelse av organisert kriminalitet, tiltak mot menneskehandel, korrupsjon, vold i nære relasjoner, rasisme og diskriminering. EU-kommisjonen finansierer omkring 80 % av prosjektarbeidet rettet mot de nye demokratene, mens Europarådet bidrar med fagkompetanse. Norge er blant de landene som gir mest i frivillige bidrag til Europarådets arbeid.

Det viktigste temaet på utenriksministermøtet 11. mai 2010 var reform. Generalsekretæren fikk full tilslutning til sine forslag. Andre viktige spørsmål var iverksetting av tiltakene vedtatt på Interlaken-konferansen om effektivisering av Menneskerettsdomstolen og perspektivene for ytterligere styrking av samarbeidet med EU i lys av EUs forestående tiltredelse til Menneskerettighetskonvensjonen. Situasjonen i Bosnia-Hercegovina var tema for en uformell diskusjon på ministrenes arbeidslunsj.

Utenriksministermøtet i Istanbul 11. mai 2011 vil bli viktig for det videre reformarbeidet. Prioriteringene mellom ulike programaktiviteter og domstolen vil stå sentralt. Fra norsk side vektlegges balanse, men med vekt på at domstolen må prioriteres.

Videre arbeider både generalsekretæren og det tyrkiske formannskapet aktivt for å sette spørsmål knyttet til Europarådets fremtid og ulike gruppers sameksistens i et multikulturelt Europa på dagsorden. Med dette for øye nedsatte generalsekretæren i 2010 en gruppe vise personer («Eminent persons»), ledet av Joschka Fischer, som vil fremlegge en rapport før ministermøtet.

2.2 Samarbeidet med EU, OSSE og FN

Generalsekretærens vektlegging av samarbeidet med EU vil kunne få stor betydning for Europarådet og vil kunne gi økte muligheter innenfor organisasjonens egne kjerneområder. Det foreligger allerede en samarbeidsavtale mellom Europarådet og EU fra 2007. EUs beslutning om å slutte seg til Den europeiske menneskerettskonvensjon som part er av stor betydning og vil kunne bidra til større gjennomslagskraft i Europarådets menneskerettsarbeid.

Regjeringen prioriterer samarbeidet mellom EU og Europarådet høyt, og merker seg at dialogen og kontakten mellom de to organisasjonene

er økt. Det praktiske samarbeidet er også i vekst. EU finansierer størstedelen av Europarådets handlingsplaner i de nye demokratier på Vest-Balkan og i Eurasia.

Lisboa-traktaten åpner for at EU kan slutte seg til Den europeiske menneskerettskonvensjonen. EUs tilslutning til EMK vil være viktig for å opprettholde en felles standard på menneskerettsarbeidet i Europa. Regjeringen ser positivt på at EU vil slutte seg til EMK, og fra norsk side bidrar vi aktivt til arbeidet.

Den 26. mai 2010 ga Ministerkomiteen styringskomiteen for menneskerettigheter (CDDH) i oppdrag å utferdige de nødvendige rettslige instrumenter for at EU skulle kunne tiltre Den europeiske menneskerettskonvensjon. Styringskomiteen nedsatte en uformell arbeidsgruppe bestående av 14 eksperter, 7 fra EUs medlemsstater og 7 fra stater som ikke var medlem av EU. Europarådets folkerettsgruppe og domstolens sekretariat er observatører i gruppen. Arbeidsgruppen fikk i oppdrag å forhandle med EU, som representeres ved EU-kommisjonen. Forhandlingene ledes av den norske representanten i gruppen.

I og med at EU er en internasjonal organisasjon, der alle medlemmer også er medlemmer av Europarådet, krever EUs tiltredelse visse tilpasninger til konvensjonssystemet. Det er enighet om at de styrende prinsipper skal være at EU så langt mulig skal anses som en stat og at man bare skal gjøre de helt nødvendige endringer til konvensjonssystemet, at klagerens stilling ikke må vanskeligjøres, at man sikrer likhet mellom partene i den enkelte sak og at man sikrer likhet mellom partene til konvensjonen.

Spørsmål som drøftes i den uformelle arbeidsgruppen spenner fra relativt tekniske spørsmål som hvordan ord og uttrykk som «stat», «nasjonale lover» skal forstås for EU, til mer prinsipielle spørsmål som valg av EU-dommer, EUs rett til å stemme i Ministerkomiteen og budsjettmessige virkninger, inkludert EUs økonomiske bidrag til Europarådet.

Enighet er oppnådd i gruppen om en rekke spørsmål. Ett vanskelig spørsmål er EUs prosessuelle stilling i saker mot en EU-medlemsstat hvor et påstått brudd ikke kunne vært unngått uten å bryte en EU-regel. Det er her foreslått at EU skal gå inn i saken med fulle partsrettigheter og at EU også blir bundet av dommen. I disse tilfellene er det også foreslått at EU-domstolen skal ha mulighet til å vurdere saken før den avgjøres i Den europeiske menneskerettsdomstolen. Det er enighet om at det alltid skal være Den europeiske

menneskerettsdomstolen som skal ta den endelige avgjørelsen. Et annet vanskelig spørsmål har vært EUs rett til å stemme i Ministerkomiteen, særlig når det gjelder rett til å stemme når Ministerkomiteen fører tilsyn med gjennomføring av dommene.

Gruppen tar sikte på å ferdigstille sitt arbeid i løpet av sommeren. Forhandlingsresultatet skal deretter godkjennes av Styringskomiteen for menneskerettigheter og Ministerkomiteen på Europarådssiden og av Ministerrådet på EU-siden før avtalen kan åpnes for undertegning. Før avtalen kan settes i kraft, må den være ratifisert eller godkjent av alle Europarådets medlemsstater og av EU.

Regjeringen er fornøyd med at det i 2008 ble inngått en avtale mellom de to organisasjonene om samarbeid mellom Europarådet og EUs nye byrå for grunnleggende rettigheter (EUs menneskerettsbyrå). Europarådet har oppnevnt en uavhengig representant til å sitte i dette byråets organer, og Ministerkomiteen får regelmessige rapporter om samarbeidet. Siden Europarådet er aktivt på de fleste av byråets innsatsområder, er det behov for god koordinering mellom de to organisasjonene. Byråets fokus skal være på data-innsamling, statistikk og forskning samt formulering av anbefalinger til EU-institusjonene og EU-landene knyttet til gjennomføring av EUs regelverk. Europarådets fokus er først og fremst normsetting og overvåking av menneskerettighetene. Gjennom tett koordinering er det håp om at de to organisasjonene kan dra gjensidig nytte av hverandre, og at dobbeltarbeid unngås.

Samarbeidet mellom Europarådet og OSSE er videreført i 2010. Det samarbeides tett og utarbeides ofte felles innspill og tiltak på de fire samarbeidsområdene kamp mot terrorisme, nasjonale minoriteter, kamp mot menneskehandel og fremme av toleranse og ikke-diskriminering. OSSEs Høykommisær for nasjonale minoriteter tar aktivt del i dette samarbeidet, og har styrket samarbeidet med Menneskerettskommisæren. Det er enighet om at det er potensial for ytterligere fordypning av samarbeidet, bl.a. når det gjelder arbeidet mot menneskehandel.

Etter opprettelsen av FNs nye Råd for menneskerettigheter er det lagt til rette for styrket samarbeid også mellom FN og Europarådet. I 2010 vedtok FNs generalforsamling en resolusjon om samarbeidet mellom FN og Europarådet. Fra norsk side engasjerte man seg særlig for å få inn henvisninger til arbeidet med å styrke menneskerettighetsforsvarernes situasjon. Resolusjonen reflekterer for øvrig på en god måte det løpende samar-

beid mellom FN og Europarådet om barns rettigheter, menneskehandel, rasisme, tortur og minoriteter og interkulturell dialog.

2.3 Europarådets arbeid i medlemslandene

I tillegg til de løpende drøftelsene av aktuelle politiske spørsmål, er det etablert mekanismer for å påse at medlemslandene oppfyller sine forpliktelser knyttet til Menneskerettskonvensjonen og andre grunnleggende konvensjoner. Svake institusjoner innenfor rettsvesenet, behov for fengsels- og politireform, menneskehandel, medias stilling, og diskriminering av minoriteter og utsatte grupper er felles utfordringer for de nye demokratiene. Forholdet mellom flertallsbefolkningen og ulike minoriteter, samt uløste territorielle spørsmål, er en viktig bakgrunn for konflikter i enkelte medlemsland. Europarådet har derfor utarbeidet handlingsplaner til støtte for menneskerettighetene, demokratibygging og utvikling av rettsstaten i de nye demokratiene. Størst omfang i 2010 hadde samarbeidet med Ukraina. Andre betydelige samarbeidsland er Russland, Serbia, Bosnia-Hercegovina, Montenegro, Armenia, Aserbajdsjan, Georgia, Ukraina, Moldova og Albania. Norge gir bidrag til enkelte handlingsplaner i samsvar med Europarådets og Norges målsettinger, og arbeider for best mulig samordning mellom våre ulike bilaterale programmer og multilaterale aktører.

Feltkontorene er Europarådets forlengede arm i de 10 aktuelle samarbeidsland. Gjennom disse har Europarådet nær kontakt med myndigheter, frivillige organisasjoner, utdanningsinstitusjoner, media og andre målgrupper. Feltkontorene har en viktig rolle i gjennomføringen av Europarådets ulike tilsyns- og overvåkingsfunksjoner. De har også oppgaver knyttet til prosjektarbeid og yter praktisk bistand foran valg for å sikre at det institusjonelle rammeverket er på plass (såkalt førvalgsassistanse som omfatter manntall, valgkommisjoner, klageordninger, uavhengig radio- og TV-dekning, valglovgivning, finansiering av partier). Dette gjøres i nært samarbeid med OSSE, som retter sitt arbeid mot selve valg gjennomføringen.

Vest-Balkan

Europarådet videreførte i 2010 sitt arbeid for å bidra til en demokratisk utvikling på Vest-Balkan. Spesielt bistår Europarådet med å sette demokra-

tiske normer, både ved juridisk hjelp og utdanning. Videre gjennomfører Europarådet tiltak mot korrupsjon, yter støtte til lokalt og regionalt demokrati, og gjennomfører prosjekter som skal styrke menneskerettighetene i regionen. Alle landene bortsett fra Kosovo er gjenstand for overvåkning fra Europarådet, og er under den Europeiske menneskerettighetsdomstolens jurisdiksjon. Blant overvåkningsmekanismene er spesielt menneskerettskommisjonen viktig.

Samarbeidet mellom *Serbia* og Europarådet har i de senere år hatt en positiv utvikling, særlig etter at dialogbasert observasjon erstattet den tidligere overvåkingen. Serbia har i stor grad gjennomført medlemskapsforpliktelsene sine. Likevel gjenstår det enkelte utfordringer, spesielt angående Serbias utlevering av krigsforbrytere. Parlamentet fungerer heller ikke på en tilfredsstillende måte og forsinkelser i lovgivningsprosessen fører til at vedtak blokkeres. Serbia oppfordres også til å innføre lover om anti-diskriminering, valg av nasjonale minoriteter og det sivile samfunn i tråd med Europarådets standarder. Europarådet bidrar til bedre etterlevelse av menneskerettsdomstolens dommer, støtte til Serbias juridiske system og bedring av lokalt selvstyre.

Kosovo er ikke medlem av Europarådet, men det er generell enighet om at innbyggerne i Kosovo er omfattet av og har krav på å nyte godt av de standarder og rettigheter som gjelder innenfor Europarådets geografiske nedslagsfelt. Europarådet må derfor samarbeide med landets myndigheter uten å ta stilling til Kosovos status. Mange medlemsland som har anerkjent landets selvstendighet mener Europarådets arbeid bør bidra til å styrke de statsbærende institusjoner mens øvrige land krever at arbeidet skal være nøytralt i forhold til Kosovos folkerettslige status, i samsvar med Sikkerhetsrådsresolusjon 1244. Europarådets arbeid i landet er foreløpig begrenset til kulturminnevern, utdanning, minoriteters rettigheter og anti-korrupsjon, men det arbeides med å utvide dette med sikte på å sikre landets borgere samme standarder som i andre europeiske land.

Til tross for at *Montenegro* er Europarådets nyeste medlem, har landet klart å gjennomføre de fleste av medlemskapsforpliktelsene. Europarådets faglige bistand har særlig vært konsentrert om arbeidet med ny grunnlov. Beskyttelse av minoriteter, rettsvesenets uavhengighet og iverksettelse av menneskerettighetskonvensjonen er hovedoppgaver. Andre viktige spørsmål er effektiv straffeforfølgelse av krigsforbrytere og avklaring av status for romflyktninger fra Kosovo.

Disse prioriteringene er del av den 3-årige handlingsplanen for Europarådets arbeid i landet som ble vedtatt i 2008. I tillegg har Europarådet også prosjekter for å hjelpe de parlamentariske institusjonene og lokalt selvstyre.

I *Bosnia-Hercegovina* gir grunnloven grunn til bekymring. I 2009 dømte EMD i saken *Sejdi and Finci v. Bosnia-Herzegovina* at landets grunnlov var i strid med EMK ettersom kun serbere, kroater eller bosniere kan stille til valg som president eller medlem av folkekammeret. Parlamentarikerforsamlingen under ledelse av norsk rapportør krevde at Bosnia-Hercegovina skulle endre grunnloven og valgloven før valget 3. oktober 2010, mens Ministerkomiteen var noe mer forsiktig i sin kritikk. Alle grupper har en uttrykt ambisjon om å etterleve dommen. Det grunnleggende motsetningsforholdet mellom de som ønsker en sterkere sentralmakt og de som ønsker en svakere sentralmakt gjenspeiler seg i arbeidet med grunnloven. Den kompliserte statsstrukturen gjør det vanskelig å drive gjennom endringer uten bred enighet. En lang valgkamp, med påfølgende kompliserte regjeringsforhandlinger etter valget, er viktige årsaker til at en løsning ennå ikke er funnet. Venezia-kommisjonen har bistått Bosnia-Hercegovina med råd gjennom hele reformprosessen. En viktig del av Europarådets arbeid er å bistå landet i tilrettelegging og gjennomføring av demokratiske valg, noe Norge har gitt viktige bidrag til. I tillegg jobber Europarådet med reform av fengselssystemet og styrking av høyere utdanning i landet.

I *Albania* bistår Europarådet innen anti-korrupsjonsarbeid og med etterlevelse av dommer fra EMK. I tillegg gir Europarådet opplæring i menneskerettigheter til juridisk ansatte.

I *Makedonia* bistår Europarådet med å styrke lokaldemokratiet.

I *Kroatia* var Europarådets arbeid i stor grad knyttet til rådets informasjonskontor i landet, som ble avviklet ved utgangen av 2010. Kroatia er fortsatt del av andre prosjekter for regionen, for eksempel rådets arbeid med å forhindre nettkriminalitet i Sørøst-Europa.

Europarådet arbeider aktivt for økt bevissthet om roms situasjon på Vest-Balkan. Rom utgjør i mange land en sosialt, økonomisk og politisk marginalisert gruppe. Europarådet har bidratt til etablering av et eget «Roma Forum» i Strasbourg, der utsendinger fra rom og minoriteten de reisende kan møtes for å drøfte aktuelle spørsmål. Det ble i 2009 vedtatt å forlenge Europarådets samarbeid med forumet med to år.

Sør-Kaukasus

Landene i Sør-Kaukasus er blant de høyest prioriterte for Europarådets arbeid med å fremme menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsprinsipper. De uløste konfliktene i regionen skaper utfordringer. Konflikten mellom Georgia og Russland om de georgiske utbryterområdene Abkhasia og Sør-Ossetia har preget Europarådets dagsorden også i 2010. De fleste medlemsland anser at de underliggende problemene for konflikten blant annet er knyttet til manglende etterlevelse av Europarådets standarder, og har derfor ment at det er behov for en handlingsplan for å styrke demokratiske institusjoner, menneskerettigheter og godt styresett samt tillitsskapende tiltak mellom de to land. Selv om det på grunn av russisk motstand ikke har vært mulig å få i stand en slik handlingsplan, har Ministerkomiteen drøftet Europarådets arbeid på disse områder og utviklingen på menneskerettsområdet jevnlig på basis av kvartalsrapporter fra sekretariatet.

Europarådets nærvær i de to land er blitt viktigere etter at OSSE ikke lenger har utplassert personell i Georgia. Etter initiativ fra generalsekretæren er det i 2010 lagt vekt på å få i gang praktiske tiltak for å bedre menneskerettighetssituasjonen i regionen og kontakten mellom utbryterområdene og Georgia for øvrig. Et vellykket opplæringstiltak om balansert pressedekning ble organisert for journalister fra Abkhasia og andre deler av Georgia i 2010. Menneskerettskommisæreren har beklaget at retten til de internt fordrevne fra Sør-Ossetia til å vende tilbake ikke er respektert, samtidig som han pekte på at manglende tilgang for humanitære organisasjoner skaper utfordringer. Tilsynet med Georgias etterlevelse av sine forpliktelser viste framgang, men det er fortsatt utfordringer, særlig med hensyn til lokaldemokrati, media og minoritetsbeskyttelse.

Et treårig samarbeidsprogram med Aserbajdsjan ble vedtatt i 2009. Særlig viktig er beskyttelse av menneskerettigheter og juridisk reform. Aserbajdsjan har fortsatt utfordringer med valglov, behandlingen av opposisjonelle, journalister og MR-forkjempere, samt uavhengighet i rettsvesenet. Situasjonen for politiske fanger har vært debattert i Ministerkomiteen, og det oppfordres til å løslate politiske fanger og sørge for at alle sikres en rettferdig rettergang. Europarådet bidro med støtte til avviklingen av parlamentsvalget i november 2010. Observatører konkluderte med at valgene, til tross for enkelte forbedringer, ikke tilfredsstilte internasjonale standarder.

Europarådet vedtok i 2009 en toårig handlingsplan for Armenia som er særlig rettet mot å styrke rettsvesenet. Menneskerettskommisæreren har uttalt at det er behov for å styrke arbeidet med å klarlegge ansvaret for dødsfallene under urolighetene i forbindelse med presidentvalget i 2008, og for oppmerksomhet om ytringsfriheten og situasjonen for media i landet.

Russland, Ukraina, Moldova og Hviterussland.

Europarådets samarbeid med Russland er konsentrert om styrking av menneskerettighetene, rettsstaten, utvikling av lokalt selvstyre, barns rettigheter og utdanning. Kampen mot finansiering av terrorisme og hvitvasking av penger er andre viktige områder. Europarådet har også et omfattende samarbeid med russiske myndigheter om Tsjetsjenia. Dette samarbeidet ble i 2010 utvidet til å omfatte andre deler av Nord-Kaukasus. Menneskerettskommisæreren har de siste årene spilt en fremtredende rolle i dette samarbeidet. Siktemålet er å innføre rettsstatsprinsipper og menneskerettsstandarder i samsvar med Europarådets grunnleggende konvensjoner og andre relevante instrumenter.

Aktivitetene er rettet mot ansatte i regionadministrasjonen, parlamentet, ombudsmannen, frivillige organisasjoner og embetsmenn ansvarlig for fullbyrdelse av dommer. Opplæring i menneskerettigheter er et viktig virkemiddel. Rundebordkonferanser med deltakelse av alle viktige grupper for å fremme dialog og forsoning har vært arrangert. I 2010 har det vært særlig vekt på menneskerettsopplæring for fengselsansatte. Europarådet er den eneste internasjonale organisasjonen som gir støtte til denne type aktiviteter i Tsjetsjenia. Menneskerettskommisæreren har blant annet oppfordret til videre innsats for å styrke rettsvesenet, påtalemyndigheten og etterforskningskompetansen i Tsjetsjenia. Parlamentarikerforsamlingen anser menneskerettsituasjonen i Nord-Kaukasus som den alvorligste i Europarådets område.

Europarådets samarbeid med Ukraina favner vidt. Saksfeltet spenner fra internasjonalt samarbeid i kriminalsaker, bekjempelse av korrupsjon, styrking av rettsvesenets uavhengighet, medielovgivning, forebygging av finansiering av terrorisme og hvitvasking av penger, til styrking av sosial samhörighet, utdanning for interkulturell dialog, ungdomspolitik og sport. Europarådets handlingsplan for Ukraina, som gjelder perioden 2008–2011, er den mest omfattende organisasjonen har. Landet har høstet anerkjennelse for aktivt engasjement og for å ha fokusert på områder der over-

våkning viser behov for forsterket innsats. Den nye presidenten har forpliktet seg til å sørge for at landet skal ha gjennomført alle sine forpliktelser innen Ukraina overtar formannskapet i Ministerkomiten i mai 2011. Dette vil by på store utfordringer, særlig hva angår å iverksette formelle vedtak.

Europarådet har en rekke aktiviteter for å bistå *Moldova* med utforming av lovgivning og styrket iverksettelse av vedtatte lover. Viktige områder er styrking av rettsvesenets uavhengighet, kampen mot korrupsjon og hvitvasking av penger, økt pressefrihet og større grad av pluralisme i media, samt styrking av det lokale selvstyret. Europarådet har spesielt understreket viktigheten av at styresmaktene sørger for full iverksettelse av Venezia-kommisjonens anbefalinger når det gjelder utformingen av ny valglov. Europarådet vedtok i 2009 å samarbeide med EU om en «demokratisk pakke» for *Moldova*. Formålet er å bedre menneskerettighetssituasjonen generelt. Mer spesifikt går tiltakene ut på å styrke parlamentet, støtte utviklingen av en pluralistisk mediasituasjon, minske «iverksettingsgapet» av lover, sikre at myndighetene må stå til ansvar for menneskerettighetsbrudd, samt utbedre forholdene for innsatte i fengsler. *Moldova* ble også i 2010 preget av politisk uro og ikke minst av den fastlåste politiske situasjonen når det gjelder valg av president. Generalsekretæren meklet mellom partene, og Europarådet bisto landet med å sikre at valgene i 2010 i stor grad var i overensstemmelse

med europeiske standarder for demokratiske valg. Norge bidrar til justissektorreform i *Moldova* gjennom lokalt nærvær i Chisinau i tett samarbeid med Europarådets feltkontor.

Hviterusland er det eneste landet i Europa som ikke er medlem av Europarådet. Det har imidlertid i flere år vært samarbeid med det sivile samfunn. Landet er også tilsluttet enkelte konvensjoner, og er medlem av delavtalen om sport og assosiert medlem av Venezia-kommisjonen. Det har i 2010 vært flere arrangementer med deltakelse av regjeringsrepresentanter, bl.a. om Europarådets verdier, uavhengig rettsvesen, funksjonshemmedes og barns rettigheter og avskaffelse av dødsstraff. *Hviterusland* tok imidlertid i bruk dødsstraff også i 2010. *Hviterusland* sluttet seg i 2010 til den viktige konvensjonen om bekjempelse av korrupsjon.

Planer om mer omfattende samarbeid, bl.a. observatørdeltakelse i ekspertgrupper, er lagt på is i lys av myndighetenes behandling av opposisjonens kandidater, journalister og MR-forsvarere under demonstrasjoner etter presidentvalget i desember 2010.

Europarådet opprettet i 2009 et såkalt informasjonspunkt i *Hviterusland* for blant annet å spre kunnskap om Europarådets arbeid. Informasjonspunktet har iverksatt flere kampanjer, bl.a. mot vold i hjemmet, mot diskriminering, menneskehandel og dødsstraff.

3 Menneskerettigheter og demokratibyging

3.1 Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD)

Menneskerettsdomstolen er et av de viktigste organene i Europarådet. Domstolen har imidlertid over tid møtt store vanskeligheter på grunn av en enorm økning i arbeidspresset. Vanskelighetene ble forsterket i 2010 som følge av fortsatt økning i antall klagesaker. Domstolen registrerte 61.300 nye klager i 2010, en økning på 7 % i forhold til 2009. Dette bidro til at antallet registrerte, uavsluttede klagesaker ved utgangen av 2010 var økt til 139.650, en økning på 17 % sammenlignet med året før.

Den viktigste grunnen er at Europarådet siden 1990 har fått 25 nye medlemsland, hvorav flere er overrepresentert med et stort antall klager. Over 60 % av sakene til behandling ved utgangen av året var klager mot fem stater: Russland (28,9 %), Tyrkia (10,9 %), Romania (8,6 %), Ukraina (7,5 %) og Italia (7,3 %). Når det gjelder domfellelser for konvensjonsbrudd i løpet av året, ligger Tyrkia øverst med 228 dommer, fulgt av Russland (204), Romania (135) og Ukraina (107).

En annen viktig årsak til økningen i antall klager er økende bevissthet i mange medlemsland om adgangen enkeltpersoner har til å klage påståtte brudd på Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) inn for domstolen.

Samtidig har antall rettsavgjørelser fra domstolen økt betydelig de senere årene. Ved utgangen av november 2010 hadde domstolen avsagt 41.183 rettsavgjørelser som avsluttet saker. Dette var 16 % flere enn på samme tidspunkt i 2009. 2.607 klager var avgjort ved dom. Resten av avgjørelsene, rundt 94 %, var saker som ble avvist eller strøket av saklisten. Økningen i produktivitet står imidlertid ikke i forhold til et stadig økende antall nye saker.

De senere årene har antall anmodninger om at domstolen skal henstille statene om å avstå fra å gjennomføre en handling som antas å være i strid med Menneskerettskonvensjonen inntil domstolen har tatt stilling til saken (såkalte «rule 39-beslutninger»), fått et betydelig omfang. Totalt antall slike beslutninger i 2010 var 3.680, en

økning på 53 % sammenlignet med 2009. Domstolen innvilger også langt flere slike anmodninger. I 2010 innvilget domstolen 1.440 anmodninger, en økning på hele 120 % fra 2009. Denne type anmodninger blir særlig fremmet i forbindelse med klager til Domstolen fra personer som er i ferd med å bli utvist og/eller uttransportert fra medlemsland. Faren for at domstolen kan få en rolle som «fjerde asylinstans» reiser en del prinsipielle spørsmål i denne sammenheng.

Det er en prioritert oppgave for Norge å sikre effektiviteten til Menneskerettsdomstolen. Regjeringen er opptatt av å verne om den individuelle klageretten og at det etableres prosedyrer som gir domstolen mulighet til å konsentrere tid og ressurser om de viktigste sakene. Det store antallet saker som ble avvist, viser at det er et behov for en mer effektiv behandling av saker som er åpenbart grunnløse, samtidig som det bør gis bedre informasjon til potensielle klagere om kriteriene for å få behandlet en klage til domstolen.

Protokoll 14 til EMK, som trådte i kraft 1. juni 2010, innfører endringer i konvensjonen med sikte på å øke domstolens produktivitet. Blant annet er det nå innført adgang for én dommer, med bistand av rapportører, til å avvise klager som åpenbart ikke oppfyller vilkårene for å bli prøvet. Videre er det innført adgang for komiteer på tre dommere til enstemmig å avsi dom i saker som ikke reiser nye rettslige spørsmål under konvensjonen (såkalte repetitive saker).

Protokollen innfører også et nytt avvisningskriterium. I dette ligger at saker skal avvises dersom klageren ikke har lidd noen ulempe av betydning, med mindre respekt for menneskerettighetene som definert i konvensjonen og dens protokoller krever at realitetsspørsmålene i saken blir behandlet. Enkelte endringer som fulgte av Protokoll 14 var allerede trådt i kraft for de medlemslandene som hadde akseptert disse, herunder Norge. Selv om det antas at ikrafttreddelsen av Protokoll 14 vil bedre produktiviteten til domstolen, er det likevel nødvendig med ytterligere reformer for å øke domstolens produktivitet og effektivitet.

Under Interlaken-konferansen, arrangert av det sveitsiske formannskapet i februar 2010, ble

det vedtatt en erklæring og en handlingsplan som retter seg mot statene, Ministerkomiteen og domstolen. Disse inneholder reformer som er avgjørende for å finne en konstruktiv og varig løsning på domstolens problemer, blant annet mer effektiv siling av åpenbart grunnløse klager og en forenklet behandling av såkalt repetitive saker.

Et annet forslag som blir drøftet, er å forenkle prosedyrene for fremtidige endringer i konvensjonsbestemmelser om organisatoriske og visse prosessuelle forhold. Formålet med en forenklet endringsprosedyre er å kunne reagere raskere på domstolens skiftende behov og utfordringer. Alternativer som vurderes, er å innføre et nytt rettslig nivå – domstolsvedtekter – mellom konvensjonen og domstolens prosedyreregler, som skal kunne endres av Ministerkomiteen, eller å vedta konvensjonsbestemmelser som åpner for endring av enkelte andre konvensjonsbestemmelser ved en forenklet prosedyre.

Menneskerettsdomstolen er sammensatt av én dommer fra hver av de 47 statene som er part i konvensjonen. Det er Europarådets parlamentarikerforsamling som velger dommerne på grunnlag av en liste med tre nominerte kandidater fra hver stat. Funksjonstiden for dommere er, etter ikrafttredelsen av Protokoll 14, ni år, uten mulighet for gjenvalg.

Å sikre EMD uavhengige og godt kvalifiserte dommere er avgjørende for effektiviteten til Domstolen og kvaliteten på dens avgjørelser. Ministerkomiteen vedtok i november 2010 å opprette et dommervalgpanel som skal vurdere de av statene nominerte kandidatene opp mot kriteriene i konvensjonen. Panelets vurdering skal formidles skriftlig til Parlamentarikerforsamlingen. Panelet ble etablert i begynnelsen av 2011.

EMK inneholder ikke bestemte prosedyrekrav som statspartene skal følge ved nominasjonen av kandidater, men Parlamentarikerforsamlingen har likevel oppstilt en rekke krav og anbefalinger til den nasjonale prosessen. For å sikre en god nasjonal prosess vedtok regjeringen i 2009 en fast prosedyre som har vært fulgt ved nominasjonen av de norske kandidatene.

Fordi den sittende norske dommeren har sagt opp sin stilling, nominerte Norge 31. januar 2011 tre kandidater. I tråd med den nye prosedyren lyste Justis- og politidepartementet ut stillingen og oppnevnte en innstillingskomité på fem medlemmer ledet av lederen for Innstillingsrådet for dommere. De andre medlemmene er utnevnt etter forslag fra Høyesterett, Regjeringsadvokaten, Norsk senter for menneskerettigheter og Den norske Advokatforening. Innstillingskomiteen

vurderte søkerne og fremmet et begrunnet forslag til en urangert liste med tre kandidater, som ble fremmet av Justis- og politidepartementet.

Norge har også engasjert seg aktivt i arbeidet med å utbedre domstolens arbeidsforhold. Som initiativtaker til Europarådets menneskerettsfond *Human Rights Trust Fund (HRTF)*, har Norge ønsket å bidra til en styrking av gjennomføringen av Menneskerettskonvensjonen i medlemsstatene. Avtalen om opprettelsen av fondet ble undertegnet i mars 2008. Fondet ble formelt opprettet i juli 2008 da Norge betalte inn første bidrag, fulgt av Tyskland og Nederland. I 2010 har også Finland og Sveits sluttet seg til fondet og innbetalt bidrag. Fra norsk side arbeides det for at flere land skal tilslutte seg fondet.

Fondets giverforsamling hadde sitt tredje årsmøte 29. november 2010. Norge, Tyskland, Nederland og Sveits har i den perioden fondet har eksistert til sammen gitt ca. 34 millioner kroner til fondet.

Prosjektporteføljen til fondet omfattet pr. januar 2011:

- tiltak for effektiv gjennomføring av nasjonale dommer – som er et strukturelt menneskerettsproblem i en rekke medlemsstater og som medfører et stort antall klager til EMD,
- tiltak for gjennomføring av dommer mot Russland for overgrep utført av russiske sikkerhetsstyrker i forbindelse med antiterroroperasjoner i Tsjetsjenia i 1999–2000,
- støtte til Menneskerettskommissærens arbeid i Sør-Ossetia,
- fremme av de uavhengige nasjonale mekanismene for forebygging av tortur i Europa,
- program for menneskerettsopplæring rettet mot dommere og påtalemyndigheten (HELP II-programmet).

3.2 Saker mot Norge ved Menneskerettsdomstolen

Ministerkomiteen fører tilsyn med at statene fullbyrder EMDs dommer, jf. EMK artikkel 46(2). Etter forholdene kan statene være forpliktet til å iverksette både individuelle og generelle tiltak for å fullbyrde EMDs dommer. Individuelle tiltak kan rette seg mot å avslutte og reparere en krenkelse, herunder betale erstatning. Statene vil bare i sjeldne tilfeller være forpliktet til å iverksette generelle tiltak for å reparere de konkrete følgene av en dom. For å unngå fremtidige krenkelsers av EMK vil det imidlertid ofte være nødvendig å

iverksette generelle tiltak, slik som å endre lovgivning eller forvaltningspraksis.

Som følge av økt saksmengde i EMD har også Ministerkomiteens tilsynsfunksjon blitt sterkt belastet. Som et ledd i de pågående reformene har derfor Ministerkomiteen besluttet å reformere sine egne arbeidsmetoder. Endringene, som vil innføres i 2011, etablerer et tosporet system basert på det grunnleggende prinsippet at det er statene som er forpliktet til effektivt å gjennomføre domstolens dommer og beslutninger. Ministerkomiteen vil derfor som utgangspunkt begrense sitt tilsyn til å forsikre seg om at nødvendige tiltaksplaner og rapporter blir lagt frem, at tiltakene er tilstrekkelige og at de faktisk gjennomføres. Bare i dommer som krever snarlige individuelle tiltak, såkalte pilotdommer og dommer der domstolen eller Ministerkomiteen identifiserer strukturelle eller komplekse problemer, samt i mellomstatlige saker, vil det gjennomføres et mer intensivt tilsyn.

Norge er blant landene i Europarådet med færrest dommer mot seg. Frem til 31. desember 2010 har EMD avsagt totalt tjue fellende og åtte frifinnende dommer i saker som Norge var part i. I samme tidsrom har konvensjonsorganene i Strasbourg avvist (ikke tatt til realitetsbehandling) over hundre saker mot Norge. I 2010 avsa EMD dom i én sak hvor Norge var part i (*Aune mot Norge*). I saken hevdet klageren at et vedtak om fratakelse av foreldreansvar og innvilgelse av tillatelse til adopsjon av hennes barn krenket hennes rett til familieliv etter EMK artikkel 8. EMD kom til at EMK artikkel 8 ikke var krenket. I 2009 avsa EMD to frifinnende dommer (*Egeland og Hanseid mot Norge* og *Procedo Capital Corporation mot Norge*) og én fellende dom (*A mot Norge*). I 2008 var Norge part i fem saker, og det ble avsagt tre fellende og to frifinnende dommer.

EMD har i de senere år gjort mer bruk av sin myndighet til å avsi såkalte midlertidige forføyninger (anmodninger) etter regel 39 i EMDs interne reglement. Dette er anmodninger til statene om å iverksette midlertidige tiltak, eller utsette iverksettelsen av en avgjørelse, i påvente av endelig avgjørelse fra EMD, dersom det foreligger en overhengende fare for skade på grunnleggende menneskerettigheter som ikke kan repareres. EMD har særlig benyttet myndigheten i saker hvor det kan foreligge fare for liv (EMK artikkel 2), uverdigg behandling i strid med EMK artikkel 3 og i helt særlige tilfeller hvor det foreligger fare for skade på retten til privat- og familieliv som ikke kan repareres (EMK artikkel 8). Når det gjelder slike saker har også Norge hatt en økning i

anmodninger, men ikke i samme omfang som mange andre land. I 2010 innvilget EMD ni slike anmodninger i saker mot Norge, mens det i 2009 ble innvilget fire. I 2008 ble tre anmodninger innvilget.

Som et ledd i oppfølgingen av fellende dommer mot Norge publiseres et sammendrag av dommene på norsk på Lovdatas sider på Internett. Også sammendrag av andre dommer fra EMD publiseres her. Dette bidrar til å gjøre dommene mer tilgjengelige for dommere, advokater og andre interesserte. I en del tilfeller informeres også norske domstoler særskilt om dommer mot Norge. I noen tilfeller har det vært nødvendig å iverksette andre generelle tiltak for å hindre fremtidige krenkelser av EMK. I *Folgerø m.fl. mot Norge* (2007) ble det blant annet sendt ut et rundskriv til alle landets barne- og ungdomsskoler samt at det ble foretatt konkrete endringer i opplæringsloven. Slike tiltak bidrar til å forebygge liknende krenkelser i fremtiden.

Ministerkomiteen har ikke avsluttet tilsynet med følgende dommer avsagt mot Norge: *A mot Norge* (2009), *TV Vest og Rogaland pensjonistparti mot Norge* (2008), *Orr mot Norge* (2008), *Folgerø m.fl. mot Norge* (2007), og *Hammeren mot Norge* (2003).

I 2010 avsluttet Ministerkomiteen tilsynet med saken *Sanchez Cardenas mot Norge* (2007).

3.3 Den europeiske menneskerettskommissæren

Den europeiske menneskerettskommissæren skal fremme kunnskap om og respekt for menneskerettene slik de er nedfelt i Europarådets menneskerettsinstrumenter.

Menneskerettskommissæren betraktes som Europarådets flaggskip og får bred støtte for sine prioriteringer og sitt fokus på rom og mediefrihet. Menneskerettskommissæren vektlegger en langsiktig tilnærming framfor «brannslukning», spesielt hva angår religiøse konflikter. Denne tilnærmingen verdsettes av medlemslandene. Europarådets menneskerettskommissær fortsatte i 2010 å sette fokus på situasjonen til utsatte grupper,

Menneskerettskommissæren behandler ikke individuelle klager som ligger til Menneskerettsdomstolen, men overvåker, i samarbeid med nasjonale ombud eller tilsvarende nasjonale menneskerettsinstitusjoner, den generelle etterlevelsen av menneskerettighetene i medlemsstatene. I tillegg gir kommissæren råd om hvordan menneskerettene mest effektivt kan vernes.

Alle medlemsstatene har hatt minst ett besøk av kommissæren siden embetet ble opprettet i 1999. Kommissæren vil ikke gjennomføre en ny syklus for generell menneskerettsovervåking i samtlige medlemsstater, men vil i stedet føre en mer målrettet dialog med statene, basert på sine tidligere landrapporter og aktuelle problemstillinger. Han har også videreutviklet sitt arbeid med strategiske temaer gjennom å utarbeide synspunkter (view points), kommentarer og tematiske rapporter om aktuelle menneskerettslige problemstillinger.

Kommissæren publiserte i 2010 rapporter fra sine besøk til Bulgaria, Kroatia og Aserbajdsjan. Kommissæren har også i 2010 videreført sitt arbeid med å overvåke menneskerettssituasjonen og den humanitære krisen utløst av krigen mellom Russland og Georgia i 2008. Kommissæren har spilt en viktig rolle for utveksling av fanger samt for å avklare skjebnen til savnede personer. Han har videre publisert to rapporter om overvåking av etterforskningen av saker om forsvunne personer etter konflikten, og om gjennomføringen av seks prinsipper han har formulert om vern av menneskerettighetene til sivilbefolkningen og den humanitære krisen i områdene som ble rammet av den nevnte konflikten. Prinsippene har fått bred oppslutning fra medlemsstatene og har tjent som målestokk for Europarådets evalueringer av fremgangen i de konfliktrammede områdene.

Ivaretagelse av menneskerettighetene for rom var et prioritert område i kommissærens arbeid i 2010. Han har blant annet uttrykt bekymring for uttalelser fra politikere som kan lede til ytterligere stigmatisering av rom. Problemene med statsløshet og manglende identitetspapirer for rom i deler av Europa har han også satt på dagsorden. Kommissæren har besøkt rom-samfunn i Romania, Tyrkia, Tsjekkia og Bosnia – Hercegovina.

Kommissæren har fortsatt å sette fokus på situasjonen for innvandrere, flyktninger og asylsøkere og har i løpet av året hatt dialog med myndighetene i blant annet Kypros, Frankrike, Italia og Tyrkia om ulike problemstillinger. I forbindelse med behandlingen av en sak angående Dublin II-forordningen og retur av en asylsøker til Hellas, holdt kommisjonæren for første gang innlegg i den muntlige høringen for Domstolen der han trakk frem sider ved de greske asylprosedyrene som ikke fungerer. Han har også gjentatte ganger appellert til medlemsstatenes myndigheter om å samarbeide mer konstruktivt med FN's høykommissær for flyktninger.

Kommissæren har lansert en egen webside om sitt arbeid med barns rettigheter og har gjen-

nom sine uttalelser satt søkelys på risikoen for at offentlige nedskjæringer i Europa vil kunne få en negativ effekt på arbeidet med beskyttelse av barn.

Gjennom sine bidrag til menneskerettsfondet støtter Norge kommissærens arbeid med å verne menneskerettighetene til sivilbefolkningen og å avhjelpe den humanitære krisen i områdene som ble rammet av konflikten mellom Georgia og Russland i 2008.

Kommissærens rapporter er gjenstand for diskusjoner i Ministerkomiteen og har jevnt over blitt tatt godt imot. Enkelte stater har imidlertid ment at kommissæren går for langt i sin kritikk av statenes asylpolitikk.

3.4 Den europeiske torturovervåkningskomiteen (CPT)

Den europeiske torturovervåkningskomiteen (*Committee on the Prevention of Torture – CPT*) overvåker medlemslandenes oppfølging av EMK mot tortur og annen umenneskelig og nedverdiggende behandling. Målet er å forebygge brudd på EMK, som forbyr tortur og umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. CPT besøker medlemslandene periodisk og ad hoc for å føre tilsyn med behandling av personer som er fratatt sin frihet, og besøker blant annet fengsler, politiarrester, psykiatriske institusjoner, barne- og ungdomsinstitusjoner, militærarrest og lukkede utlendingsinternat. Komiteen skal ha fri tilgang til de aktuelle stedene og mulighet til å ha fortrolige samtaler med de frihetsberøvede. Komiteen er også jevnlig i dialog med myndighetene i medlemsstatene.

CPT vil gjennomføre et periodisk besøk til Norge i løpet av 2011. Komiteen har tidligere besøkt Norge fire ganger – senest i 2005.

Torturovervåkningskomiteen presenterte sin årsrapport (som dekker perioden 1. august 2009 til 31. juli 2010) for Ministerkomiteen 8. desember 2010. Komiteen gjennomførte i denne perioden periodiske besøk til åtte land (Albania, Armenia, Belgia, Georgia, Hellas, Irland og Ukraina) og ad hoc-besøk til ti land (Tsjekkia, Italia, Latvia, Litauen, Moldova inkludert regionen Transnistria, Romania, Russland, Tyrkia, Kanaløyene i Storbritannias kronbesittelse og Kosovo). I tillegg hadde komiteen to besøk til Storbritannia for å undersøke forholdene for tre personer som er dømt av Det internasjonale krigsforbrytertribunalet for det tidligere Jugoslavia (ICTY) og som soner i britiske fengsler. Antallet gjennomførte besøk er noe

lavere enn vanlig. Dette skyldes ekstra arbeid med å gjøre nye komitémedlemmer kjent med komiteens arbeidsmetoder. Komiteen har også i år opplevd utfordringer som følge av stadige utskiftninger i sitt sekretariat, og påpeker at personellsituasjonen vanskeliggjør oppfyllelse av dens oppgaver.

Av de offentliggjorte rapportene fra komiteens besøk i den seneste perioden, kommer det blant annet fram at CPT vurderer overfylte fengsler som en utfordring for fangers rett til frihet fra umenneskelig og nedverdiggende behandling (eks. Storbritannia, Belgia og Montenegro). CPT hevder også at Italia bryter sine folkerettslige forpliktelser når de returnerer båtflyktninger uten å forsikre seg om at disse ikke vil utsettes for tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling i det landet de returneres til. CPT legger til grunn at italienske myndigheter er ansvarlige så lenge flyktningene er under deres jurisdiksjon.

Rapportene fra besøkene til CPT blir i utgangspunktet ikke offentliggjort uten samtykke fra det berørte medlemslandet. De senere års positive trend når det gjelder offentliggjøring av rapporter har fortsatt. Et unntak fra dette er Russland, som bare har samtykket til offentliggjøring av én rapport fra totalt tjue besøk, selv etter oppfordring fra Ministerkomiteen om å offentliggjøre rapportene. Dette førte til at CPT hadde samtaler med russiske myndigheter på høyeste hold i april 2010. Russland har antydnet at man vil føre en mer åpen linje. Det er også et klart ønske fra CPT om at NATO skal offentliggjøre rapporter fra besøk i 2007 til institusjoner for fengslede i Kosovo under Kosovo styrkenes (KFOR) myndighet. Norge arbeider sammen med bl.a. de nordiske land for en bredest mulig tilslutning til åpenhetslinjen.

CPT påpeker i sin årsrapport at det under framtidige besøk også vil bli lagt vekt på forholdene i institusjoner for mennesker med nedsatt fysisk og/eller psykisk funksjonsevne, såkalte «social care homes» (inkluderer sykehjem). Denne typen undersøkelser ble gjort for første gang i løpet av besøkene til Albania, Armenia, Georgia og Ukraina. Tilsvarende er det også i denne perioden blitt viet større oppmerksomhet til personer som satt i fremmede lands varetekt (blant annet i Belgia og Hellas).

CPT påpeker at politi og fengselsvakters bruk av elektriske støtvåpen ber om seg i medlemslandene. Det er gjenstand for debatt hvorvidt disse våpnene gjør skade på dem som utsettes for dem, og CPT rapporterer om krenkende bruk av disse. CPT ser at det i visse tilfeller vil kunne være nød-

vendig med utstyr for beskyttelse av særlig utsatt myndighetspersonale, men ber om at bruken reguleres strengt og begrenses til visse situasjoner (som tilfeller av gisseltakning). CPT er særlig skeptiske til bruk av elektriske støtvåpen i psykiatriske institusjoner eller ved utlevering av utenlandske fanger.

3.5 Den europeiske kommisjon for demokrati gjennom lovgivning (Venezia-kommisjonen)

Den europeiske kommisjon for demokrati gjennom lovgivning (Venezia-kommisjonen) ble opprettet i 1990. Formålet var å støtte demokratiseringsprosessen i de sentral- og østeuropeiske land ved å gi juridisk assistanse til utformingen av grunnlover og andre sentrale lover i stater som er bygget på demokratiet og rettsstatens prinsipper.

Etter at Russland ble med i 2001 er alle Europarådets medlemsstater medlemmer i Kommisjonen. Også andre land er med. I 2010 hadde Venezia-kommisjonen 57 stater med fullt medlemskap, 1 stat med assosiert medlemskap og 7 observatørstater. Dessuten deltar EU og OSSE. Sør-Afrika og De palestinske selvstyremyndighetene (Palestinian National Authority) er gitt en spesiell status i Kommisjonen.

I 2010 vedtok Kommisjonen mer enn 50 rådgivende uttalelser («opinion») og 13 rapporter som berørte flere enn en stat. Kommisjonen mottok rundt 40 henvendelser om rådgivende uttalelser fra forfatningsdomstoler.

Kommisjonens viktigste oppgave er å gi konkrete råd i pågående lovgivning. Kommisjonen ga i 2010 råd til Armenia, Aserbajdsjan, Bosnia-Hercegovina, Bulgaria, Hviterussland, Kirgistan, Moldova, Montenegro, den tidligere jugoslaviske republikk Makedonia, Norge, Russland, Serbia, Slovakia, Tyrkia, Ukraina. I tillegg er Kommisjonen blitt holdt underrettet om utviklingen i konstitusjonelle spørsmål i medlems- og observatørstatene.

Kommisjonen arbeider dessuten med utredninger og studier av mer generell karakter. I 2010 vedtok Kommisjonen rundt 10 studier og utredninger om bl.a. «Anti-terror lovgivning og menneskerettigheter», «Opposisjonens rolle i et demokrati» og «Dommeres uavhengighet». Kommisjonen vedtok også (i samarbeid med OSSE/ODIHR) reviderte «Retningslinjer for forsamlingsfrihet» og «Retningslinjer for politiske partier».

Venezia-kommisjonen forestår et praktisk og juridisk samarbeid mellom medlemsstatenes forfatningsdomstoler og høyesterett. Den har i denne sammenheng opprettet en database over rettsavgjørelser (CODICES). Kommisjonen arrangerer, i samarbeid med en eller flere medlemsstater, lokale seminarer om spørsmål innenfor sitt virkeområde. Dette skjer ofte innenfor en seminarrekke som Kommisjonen har igangsatt, UNIDEM. Kommisjonen var ene- eller medarrangør av mer enn 30 seminarer i 2010.

Kommisjonens geografiske virkeområde er gradvis blitt utvidet også utenfor Europa. Kommisjonen har institusjonaliserte bånd til Southern African Judges Commission, Ibero-American Conference of Constitutional Justice og enkelte asiatiske forfatningsdomstoler. Av særlig interesse er det at Ministerkomiteen i 2007 godkjente at Kommisjonen kunne starte et samarbeid med Union of Arab Constitutional Courts and Councils. Avtalen mellom Venezia-kommisjonen og den arabiske unionen av forfatningsdomstoler ble undertegnet i Cairo i juni 2008. Norge finansierer dette samarbeidet. Innenfor denne rammen åpnes det også for kontakt med og assistanse til palestinske justismyndigheter.

Lovrådgiver Jan Helgesen, UD, er norsk medlem av Venezia-kommisjonen. Han ble i 2007 valgt til Kommisjonens president og i desember 2009 til første visepresident. Professor Fredrik Sejersted, Juridisk Fakultet, Universitetet i Oslo, ble i 2008 oppnevnt som norsk varamedlem og møter fast i Kommisjonen når Helgesen presiderer.

3.6 Europarådets kommisjon mot rasisme og intoleranse (ECRI)

Den europeiske kommisjonen mot rasisme og intoleranse (*European Commission against Racism and Intolerance – ECRI*) er et uavhengig overvåkningsorgan som har som målsetting å bekjempe vold, diskriminering og fordømmer mot personer eller grupper av personer basert på bl.a. rase, farge, språk, religion, nasjonalitet eller etnisk opprinnelse. ECRI utarbeider generelle anbefalinger om tiltak for å bekjempe rasisme og intoleranse. Videre overvåker ECRI situasjonen mht. rasisme og intoleranse i medlemslandene og vurderer nasjonal lovgivning og politikktutforming med sikte på å gi nasjonale myndigheter råd om relevante tiltak for å bekjempe rasisme og intoleranse.

ECRI legger i sin overvåkning vekt på å ha nær kontakt med det sivile samfunn i medlemslan-

dene, i tillegg til nasjonale myndigheter. Myndighetenes synspunkter tas inn som vedlegg til ECRI's rapport dersom det aktuelle medlemslandet ønsker det.

ECRI la i 2010 frem rapporter om Albania, Østerrike, Estland, Frankrike, Georgia, Polen, Storbritannia og Makedonia. I tillegg ble det foretatt flere såkalte kontaktbesøk til medlemsland.

ECRI's fjerde rapport om Norge, fremlagt i 2009, inneholdt 57 anbefalinger. ECRI har bedt Norge redegjøre for oppfølgingen av tre av deres hovedanbefalinger innen 25. mars 2011 (midtveisrapport). ECRI anmoder om prioritert oppfølging fra norske myndigheter når det gjelder 1) videreutvikling og rettslig håndheving av aktivitetsplikten, 2) bruk av tolk i helse- og rettsvesen, 3) rasistisk profilering fra politi, tollere og immigrasjonsmyndigheter.

En midtveisrapport ble sendt til ECRI i mars 2011. Den neste helhetlige rapporteringen vil foregå i 2013.

3.7 Europarådets utviklingsbank

Europarådets utviklingsbank ble opprettet i 1956. Mandatet var opprinnelig å bidra til løsninger på flyktningproblemer i Europa. Senere er mandatet utvidet slik at banken skal bidra til sosial samholdighet i medlemslandene. Banken er knyttet til Europarådet gjennom en delavtale. 40 av Europarådets medlemmer er også medlemmer av Utviklingsbanken. Blant de landene som ikke er medlemmer er Aserbajdsjan, Russland, Storbritannia, Ukraina og Østerrike. Banken ledes av en guvernør og har et styre og et administrasjonsråd hvor alle medlemslandene er representert. På grunnlag av høy kredittverdighet opererer banken i det internasjonale kredittmarked og tilbyr lån til medlemmene på gunstige vilkår.

Bankens utlån var i 2010 på i underkant av 1,8 milliarder euro. Hoveddelen av lånene går til sosiale formål, miljøtiltak, utdanning og helse. Av nye lån som ble godkjent i 2009, gikk ca 59 % til målgruppelandene, som er de fattigste medlemslandene.

Det har lenge pågått en diskusjon i banken om hvor stor del av utlånene som bør gå til målgruppelandene. Siden utlån til disse landene regnes som mer risikofylte, viser banken til behovet for å finne en balanse som ikke innebærer at man mister sin kredittverdighet. Det siste året har spørsmålet om kapitalutvidelse stått sentralt. Banken begrunner behovet for kapitalutvidelse med behovet for å styrke kapitalbasen og kredittverdigh-

heten etter de siste årenes finanskriser og det forhold at banken er forpliktet til å låne ut til land som har en usikker betalingssevne. En rekke medlemsland har understreket at en forutsetning for samtykke til å delta i en kapitalutvidelse, er at det gjennomføres reformer av bankens styresett samt at bankens låneprofil harmoniseres bedre med Europarådets kjerneområder. Banken er samtidig av flere medlemsland oppfordret til å øke långivningen til målgruppelandene.

Norge har sammen med de andre nordiske land arbeidet aktivt for å gjøre banken mer fokusert på Europarådets hovedoppgaver og støttet opp om forslag som innebærer økt låneaktivitet i målgruppeland. Banken vedtok i 2010 flere reformer i sin styringsstruktur, noe som vil åpne vei for en kapitalutvidelse i 2011.

3.8 Forum for demokrati (FFD)

Forum for demokrati (FFD) ble opprettet i 2005 for å styrke demokratiet, politisk frihet og borgernes deltakelse i samfunnet. Forumet skal gi impulser til Europarådets løpende arbeid for å sikre og befeste demokratiet i den europeiske region. Det samler deltakere fra så vel politiske partier som sentral- og lokaladministrasjon, frivillige organisasjoner og academia. Det legges vekt på dialog, debatt og utveksling av erfaringer.

Etter lanseringen av forumet under toppmøtet i Warszawa i 2005, har det vært organisert fem samlinger. Den første fant sted i Moskva i 2006 og dreide seg om de politiske partiers rolle i byggingen av demokratier, mens den andre samlingen

som ble arrangert i Stockholm i 2007 dreide seg om det gjensidige avhengighetsforholdet mellom demokrati og menneskerettigheter. Det var en meget bred deltakelse fra alle parter under samlingen i Stockholm.

Den tredje samlingen fant sted i Madrid i 2008 og hadde e-demokrati som tema, med hovedvekt på at denne tilleggskanalen for demokratisk praksis og deltakelse kan bidra til bedre innsyn, ansvarliggjøring og gjøre de demokratiske institusjonene mer lydhøre. Det kan også bidra til å styrke borgernes demokratiske engasjement og øke tilgangen til den demokratiske prosess.

Den fjerde samlingen ble organisert i Kiev i oktober 2009. Tema var hvordan valgordninger kan fremme demokratiet i det 21. århundre. Forumet drøftet prinsipper og regelverk samt god praksis i forhold til partiers interne demokrati, finansiering av kampanjer, tilgang til media, klageordninger og kontrollmekanismer, herunder internasjonal valgovervåking.

Den femte samlingen ble arrangert i Jerevan i oktober 2010, og hadde som tema prinsipper og utfordringer for demokratiet i Europa. Blant de spørsmål som ble tatt opp var forholdet mellom lov og rettspraksis. Andre spørsmål var viktigheten av å framdyrke en demokratisk kultur fundert på menneskerettigheter, samt en vektlegging av åpenhet for endring og mangfold. Samlingen la vekt på en evaluering av forumet med sikte på å justere virkemåten og opplegg i lys av erfaringene. Samlingen anses vellykket og bidro til å konsolidere dette relativt nye instrumentet som et relevant verktøy i Europarådets demokratiarbeid.

4 Det faglige samarbeidet på hovedområdene

4.1 Menneskerettigheter

Styringskomiteen for menneskerettigheter (CDDH) arbeider med utvikling og vern av menneskerettighetene. Komiteen møtes to ganger i året og har en rekke underordnede komiteer og ekspertgrupper.

Hovedtemaene for CDDH i 2010 var Interlaken-konferansen om fremtiden for Europarådets menneskerettsdomstol og oppfølgingen av konferansens anbefalinger, samt EUs tiltredelse til EMK.

Interlaken-erklæringen følges opp i CDDH, og arbeidet er fordelt på reformgruppen og en undergruppe for forbedring av prosedyrer. Viktige temaer er blant annet ny silingsmekanisme, behandling av saker som ikke reiser nye rettslige spørsmål under konvensjonen (såkalte repetitive saker) og vilkårene for tilgang til domstolen, samt nasjonale tiltak for gjennomføring av EMK og etterlevelse av dommer. Se også punkt 3.1 i meldingen om situasjonen i Menneskerettsdomstolen.

CDDH skal i samarbeid med EUs representanter innen 30. juni 2011 utarbeide utkast til nødvendige rettslige dokumenter for at EU kan tiltre Europarådets menneskerettskonvensjon. Saken forberedes i en uformell arbeidsgruppe som ledes av Norge. Norge har gitt uttrykk for generell støtte til de pågående forhandlingene. EUs tiltredelse til EMK må ses på som en styrking av menneskerettsvernet i Europa. Det er enighet om at dette bør være et førende hensyn i diskusjonene, og at de tilpasningene og endringene som gjøres som følge av EUs tiltredelse bør begrenses til det strengt nødvendige. Det er også enighet om at EU i størst mulig grad bør anses som en konvensjonspart på linje med de øvrige.

Norge har fremmet forslag om at CDDH skal ta opp til drøftelse hvorvidt fremvekst av utenlandsk finansiering av radikale religiøse grupperinger som forfekter intolerante og samfunnsfiendtlige holdninger kan være uforenlig med grunnleggende menneskerettigheter. Fra norsk side legges det ikke opp at det skal utvikles nye standarder i Europarådet for håndtering av slike spørsmål, men at deling av informasjon og erfaringer

vil være nyttig. Fra norsk side er det et ønske å forebygge religiøs ekstremisme ved å bidra til respekt for grunnleggende verdier og rettigheter.

CDDH ferdigstilte i 2010 et utkast til resolusjon om statenes plikt til å respektere og beskytte retten til å klage til EMD.

4.2 Likestilling

Styringskomiteen for likestilling (CDEG) behandler tema som omhandler like muligheter og like rettigheter for kvinner og menn, kjønnsbasert vold, og integrering av kjønnslikestilling i Europarådet og medlemslandene.

Komiteens mandat fokuserer på utvikling og gjennomføring av standarder og oppretting av mekanismer for likestilling, bruk av målrettet likestillingspolitikk, effektiv integrering av et kjønnsperspektiv i budsjettarbeid, så vel som en jevn deltakelse av begge kjønn i politikk og beslutningsorganer i alle deler av samfunnet.

I mai 2010 ble det syvende likestillingsministermøtet arrangert i Baku. Tema for konferansen var likestilling mellom kjønnene og hvordan lukke gapet mellom juridiske rettigheter og hvordan disse følges opp i praksis. Diskusjonen var todelt og omhandlet bruken av positive virkemidler og integrering av kjønnslikestilling (gender mainstreaming) for å oppnå reell likestilling og hvordan motvirke kjønnsstereotyper, samt medias rolle. Norge benyttet anledningen til å vise hvordan kvotering kan brukes til å endre tradisjonelle oppfatninger av både kvinners og menns roller.

I 2010 ga Ministerkomiteen sin tilslutning til en resolusjon med oppfordringer til medlemslandene (CM/Rec (2010)) om kvinners og menns roller i konfliktløsning og konfliktforebygging i fredsbygging. Uenighet om kvinners rettigheter i forhold til abort etter overgrep i krig og konflikt har bidratt til å forsinke arbeidet med resolusjonen.

Det ble i 2010 publisert to rapporter. Den ene var en analytisk studie av hvordan medlemslandene har fulgt opp anbefalingen Rec (2002)5 om vold mot kvinner. Den andre rapporten (*Parity*

Democracy – a Far Cry From Reality) konkluderer med at det i de senere år ikke har vært noen vesentlig fremgang i kvinners representasjon i politiske og besluttede organer. Ministermøtet vedtok en anbefaling og en handlingsplan som vil være styrende for CDEGs videre arbeid.

Likestillingskomiteen arrangerer hvert år et seminar i tilknytning til det årlige møtet i FNs kvinnekommisjon. I 2010 ble seminaret arrangert i samarbeid med Sveits som formannskapsland. På dagsorden var tilbakeblikk på og iverksetting av handlingsplanen fra FNs kvinnekonferanse i Beijing for 15 år siden. Blant temaene var å styrke arbeidet mot vold mot kvinner og spesielt kjønnslemlestelse.

4.3 Menneskehandel

Europarådets konvensjon mot menneskehandel er et av de sentrale internasjonale instrumentene mot menneskehandel. Opprettelsen av et ekspertovervåkingsorgan (GRETA) utgjør en viktig del av konvensjonen. Norge har prioritert å støtte GRETAs virksomhet og har arbeidet for å sikre GRETA tilstrekkelige ressurser. GRETA ledes av en norsk lagdommer og tidligere dommer ved Den europeiske menneskerettsdomstolen. Arbeidet mot menneskehandel vil fortsatt bli prioritert i tråd med regjeringens handlingsplan mot menneskehandel.

GRETA vil i 2011 starte evalueringen av Norges gjennomføring av Europarådskonvensjonen, som et ledd i den sykliske gjennomgangen av alle konvensjonsstater.

4.4 Vold mot kvinner og vold i nære relasjoner

Europarådskampanjen for å bekjempe vold mot kvinner og vold i nære relasjoner ble avsluttet sommeren 2008. Selve kampanjen var basert på at det enkelte medlemslandet gjennomfører tiltak nasjonalt og rapporterer til sentralt nivå slik at man får oversikt over situasjonen på europeisk nivå. Kampanjen avdekket et behov for å utarbeide et juridisk bindende instrument for å fore-

bygge vold mot kvinner samt for å beskytte ofre utsatt for slik vold og for å straffe overgriperne.

I desember 2008, fattet Ministerkomiteen i Europarådet vedtak om at det skal utarbeides en konvensjon om vold mot kvinner og vold i nære relasjoner, og nedsatte en ad hoc-komité for å lede arbeidet. Norge har deltatt aktivt og prioritert dette arbeidet høyt. Konvensjonen ble behandlet av Parlamentarikerforsamlingen i Europarådet i januar 2011. Det tas sikte på å legge frem rapporten for Ministerkomiteen i mars 2011.

4.5 Livskvalitet og rettigheter for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner (LHBT)

Europarådet vedtok i mars 2010 verdens første overnasjonale juridiske instrument innrettet spesielt for å styrke rettigheter for lesbiske, homofile, bifile og transpersoners (LHBT) livskvalitet og rettigheter i form av en anbefaling om å arbeide mot diskriminering og vold grunnet seksuell orientering eller kjønnsidentitet. Det pekes på at nødvendige politiske tiltak bør settes i verk, lover og regelverk bør tilpasses og håndheves, og en målrettet kunnskapsutvikling bør gjennomføres. Det redegjøres for hvordan landene bør utvikle en ikke-diskrimineringspolitikk for LHBT-personer på en rekke samfunnsområder, blant annet innen idrett, på arbeidsmarkedet, i boligsektoren, innen helse-, utdannings- og asylfeltet, i tillegg til innenfor familieliv, privatliv, interessepolitisk arbeid og innenfor politi- og justisområdet. Anbefalingen skal gjennomgås i 2014, tre år etter at den ble vedtatt.

Europarådet har også utarbeidet et program for å støtte landenes arbeid med å iverksette anbefalingen. Norge vil bidra med en nasjonal ekspert, og vil bidra finansielt til arbeidet med å sikre spredning av resultatene fra Europarådets komparative kartlegging av rettssituasjon og levekår for LHBT-befolkningen i alle rådets 47 medlemsland. Tilskuddet vil finansiere regionale rundebordskonferanser, som skal formidle resultatene fra undersøkelsen til myndigheter og fagmiljøer over hele Europa, slik at funnene kan danne grunnlag for landenes videre politikktutvikling.

5 Juridisk samarbeid

5.1 Sivilrettslig samarbeid

Styringskomiteen for sivilrettslig samarbeid (CDCJ) har som formål å fremme effektive og demokratiske rettssystemer i medlemslandene. Komiteen arbeider for å fremme juridisk samarbeid innenfor blant annet barne- og familierett, personvern, informasjonsteknologi, sivilprosess, forvaltningsrett og statsborgerskap. Komiteen har et svært bredt arbeidsfelt og en lang rekke underordnede ekspertgrupper og komiteer.

Europarådskonvensjonen av 6. november 1997 om statsborgerskap ble undertegnet av Norge 6. november 1997, ratifisert den 4. juni 2009 og trådte i kraft 1. oktober 2009. Konvensjonen samler, supplerer og utbygger de foreliggende internasjonale konvensjoner om statsborgerskap, og har blant annet til formål å fastsette visse internasjonale prinsipper og standarder på området.

Av viktige resultater i 2010 kan det nevnes to anbefalinger og ett sett retningslinjer vedtatt av Ministerkomiteen 17. november 2010. Dette gjelder:

- CM/Rec (2010)12 om dommers uavhengighet, effektivitet og ansvar,
- CM/Rec (2010)13 om beskyttelse av personer mot automatisk behandling av persondata i forbindelse med profilering,
- retningslinjer for barnevennlig rettspleie.

Norge har deltatt aktivt i utformingen av disse instrumentene, både i underordnede ekspertkomiteer og i styringskomiteen.

5.2 Strafferettslig samarbeid

Norge legger stor vekt på arbeidet i styringskomiteen for strafferettslig samarbeid (CDPC) med tilhørende ekspertgrupper. Styringskomiteen hadde sin årlige plenarforsamling i juni 2010. Hovedsakene var utenlandske innsatte, farlige innsatte, ulovlig handel (trafficking) med organer, celler og vev, samt retts tekniske bevis fra fasen før laboratorium (dvs. fra åsted via laboratorium) og frem til domstolen.

Ekspertgruppen for strafferettslig samarbeid (PC-OC) arbeider med en fjerde tilleggsprotokoll til den europeiske konvensjon om utlevering av 13. desember 1957. Norge deltar aktivt også i dette arbeidet. Tredje tilleggsprotokoll, som forenkler utleveringsprosedyren der personen som er begjært utlevert samtykker til utlevering, ble vedtatt av Ministerkomiteen i juli 2010 og åpnet for undertegning medio november s.å.

Den europeiske kommisjonen for effektivisering av justissektoren (CEPEJ) har som mål å bidra til effektivitet og god funksjonalitet innen justisvesenet til Europarådets medlemsstater, med økt tillit til domstolene som følge. Kommisjonen utgir hvert annet år rapporten *European Judicial Systems*, basert på innrapporteringer fra medlemslandene. CEPEJ publiserte sin fjerde utgave av *European Judicial Systems* den 25. oktober 2010. I tilknytning til kommisjonens arbeid er to norske domstoler, Nedre Romerike tingrett og Frostating lagmannsrett, med i et nettverk av europeiske domstoler som blant annet fokuserer på ulike tiltak for å redusere saksbehandlingstiden i domstolene.

I 2010 ble det holdt to plenumsmøter. I tillegg stod Norge som arrangør av et møte mellom de nordiske land og en intern evalueringsgruppe i CEPEJ.

Innenfor det strafferettslige samarbeidet er det også opprettet rådgivende komiteer. For å styrke dommernes rolle opprettet Ministerkomiteen i 2000 en rådgivende dommerkomité for europeiske dommere (CCJE). Medlemmene handler i personlig egenskap. Komiteen skal virke for å fremme dommernes uavhengighet, upartiskhet og faglige dyktighet, og skal generelt styrke dommernes rolle i medlemsstatene. Den gir råd til Ministerkomiteen i slike spørsmål, og kan også yte praktisk bistand til stater om oppfyllelse av standarder for dommere. Komiteen avholdt sitt ellefte møte i 2010 og vedtok en uttalelse (Opinion No. 13) om fullbyrdelse av rettsavgjørelser. CCJE vedtok også dokumentet «*Magna Carta of Judges*» om grunnleggende prinsipper for dommere som oppsummerer hovedpunkter i tidligere uttalelser avgitt av komiteen.

5.3 Folkerettslig samarbeid

Norge legger stor vekt på arbeidet utført i Europarådets folkerettskomité (CAHDI). Komiteen møtes to ganger i året og består av lederne for rettsavdelingene i utenriksdepartementene i de 47 medlemsstatene. Videre deltar jevnlig lederne for rettsavdelingene i utenriksdepartementene i observatørstatene Canada, Israel, Japan, Mexico og USA, sammen med folkerettsrådgivere fra FN, EU-kommisjonen, Interpol og NATO. Norge ledet komiteen i 2009 og 2010.

CAHDI er et forum for meningsutveksling og samordning av synspunkter på aktuelle folkerettslige spørsmål. Komiteen drøfter spørsmål som er viktige for Europarådets mandat, med fokus på styrking av den internasjonale rettsordenen og menneskerettighetene. Sentralt på dagsorden står viktige tema som er til behandling i hovedkomiteen for folkerettslige spørsmål i FNs generalforsamling, herunder kodifikasjon og videreutvikling av folkeretten i regi av FNs folkerettskommisjon.

Komiteen gjennomfører systematisk gjennomgang av staters forbehold til sentrale internasjonale rettslige instrumenter. Slik kan reaksjoner på uholdbare forbehold samordnes, for eksempel uspesifiserte reservasjoner til menneskerettsinstrumenter med henvisning til nasjonal konstitusjon eller sharia (islamsk rett). Videre drøftes aktuelle temaer innenfor internasjonal humanitærrett, praksis fra Den europeiske menneskerettsdomstolen og Europarådets arbeid i den internasjonale kampen mot terror.

På forespørsel avgir CAHDI også uttalelser til Ministerkomiteen. I 2010 utarbeidet komiteen blant annet uttalelser om havrett, om erosjonen av statsmonopolet på bruk av makt som følge av fremveksten av private militær- og sikkerhetsfirmaer, om folkerettslige instrumenter i kampen mot piratvirksomhet og om styrking av effekten av Europarådets traktatrett. Andre viktige temaer på komiteens dagsorden var respekten for menneskerettighetene ved nasjonal gjennomføring av FN-sanksjoner, og forhandlingene om EUs tilslutning til Den europeiske menneskerettskonvensjonen.

CAHDIs septembermøte i 2010, det førtiende i rekken, ble avholdt i Tromsø. Dette fungerte som en ypperlig arena for møtet og muliggjorde en positiv profilering og bygging av kompetanse og kunnskap om aktuelle nordområdespørsmål for sentrale beslutningstakere.

5.4 Internasjonal terrorisme (Codexter)

Arbeidet mot internasjonal terrorisme finner sted innenfor rammen av to konvensjoner som trådte i kraft i 2007, henholdsvis konvensjonen om forebygging av terrorisme og konvensjonen om finansiering av terrorisme.

Konvensjonen om forebygging av terrorisme pålegger blant annet statene å kriminalisere offentlig oppfordring til terrorhandlinger, rekruttering til terrorisme og opplæring i terrorhandlinger. Fra norsk side har vi vært særlig opptatt av at arbeidet skal gi konkrete resultater, og unngå at Europarådet og FN overlapper hverandre. Konvensjonen trådte i kraft 1. juni 2007. Norge undertegnet konvensjonen 9. april 2008 og ratifiserte 1. februar 2010. Konvensjonen trådte således i kraft for Norge 1. juni 2010.

Kriminaliseringsforpliktelsene i konvensjonen er i norsk rett gjennomført i ny straffelov (straffeloven 2005) om oppfordring, rekruttering og opplæring til terrorhandlinger, jf. gjeldende straffelov § 147 c (vedtatt og i kraft fra 3. desember 2008) og ny straffelov § 136 (vedtatt ved lov av 7. mars 2008, ennå ikke i kraft).

Ifølge konvensjonen skal partene rådføre seg med hverandre med jevne mellomrom, blant annet for å utveksle synspunkter på bruken av konvensjonen og for å kunne utarbeide forslag som kan legge til rette for og utbedre den effektive bruken og gjennomføringen av konvensjonen. Norge tok del i den første konsultasjonsrunden som ble gjennomført i mai 2009.

Europarådet har oppnevnt en egen ekspertkomité for kamp mot terrorisme (CODEXTER). Her deltar, i tillegg til medlemslandene, også enkelte andre stater som Canada og Mexico og internasjonale organisasjoner, herunder FN, EU, OSSE og OAS som observatører. Møtene i komiteen fungerer som et informasjonsutvekslingsforum mellom stater og med de internasjonale organisasjonene som engasjerer seg i antiterrorarbeid. Kampen mot terrorisme er et viktig samarbeidsområde mellom Europarådet og OSSE.

CODEXTER har i lengre tid diskutert spørsmål knyttet til bruken av internett til terrorformål og utfordringer knyttet til bruk av falsk identitet. Komiteen har også arbeidet med å samle og utveksle informasjon om hvordan blant annet kriminaliseringsforpliktelsene i konvensjonen er fulgt opp av medlemslandene. Dette gjelder ikke minst kriminalisering av oppfordring til terrorhandlinger og forholdet til ytringsfrihet.

I juli 2009 fikk CODEXTER i oppgave å sørge for effektiv bruk og gjennomføring av konvensjonen om forebygging av terrorisme i perioden mellom konsultasjonsrundene. Komiteen ble i 2010 enige om rammeverket for en slik oppfølgingsmekanisme som innebærer at det skal være to stadier med ulike oppgaver og ulik deltakerkrets. Første stadium skal kun bestå av statsparter til konvensjonen som vil diskutere landspesifikke problemer knyttet til gjennomføring og etterlevelse av konvensjonen. I annet stadium vil Codexter i plenum drøfte utfordringer på generelt nivå og uten referanse til enkeltland. Det andre av de halvårige møtene til Codexter fant, på invitasjon fra det tyrkiske formannskapet i Europarådet, sted i Istanbul i desember 2010. Møtet ble etterfulgt av en konferanse om forebygging av terrorisme.

Norge er fra 1. januar 2010 representert i byrået til CODEXTER for en periode på to år.

5.5 Kampen mot korrupsjon

Regjeringen prioriterer kamp mot korrupsjon høyt og ser arbeidet i Europarådet som svært nyttig i denne sammenheng. Korrupsjon aksepteres ikke i noen som helst form, og korrupsjon ansees som en trussel mot de verdiene Europarådet er grunnlagt på og arbeider for å opprettholde og videreutvikle: Demokrati, rettsstaten og menneskerettighetene. Norge har ratifisert både Europarådets sivilrettslige konvensjon mot korrupsjon og den strafferettslige konvensjonen med tilleggsprotokoll.

Gruppen av land mot korrupsjon (Group of States Against Corruption – GRECO) er Europarådets overvåkingsorgan for nasjonal gjennomføring av organisasjonens antikorrupsjonsinstrumenter. GRECO ble etablert i mai 1999 og har ved inngangen til 2011 48 medlemmer. Det arrangeres fire plenums møter per år. Norge prioriterer deltakelse på disse møtene.

GRECO er i gang med sin tredje evalueringsrunde. Tema er kriminalisering av korrupsjon i

samsvar med Europarådets strafferettslige konvensjon og innsyn i partifinansiering i samsvar med Europarådsrekommendasjon 2003/4 om felles regler mot korrupsjon i finansieringen av politiske partier og valgkampanjer.

Norge ble evaluert av GRECO i 2009. Delrapport I omhandler de norske straffebudene mot korrupsjon. Hovedkonklusjonen fra GRECO er at de aktuelle straffebudene i straffeloven (§ 276a, § 276b og § 276c) holder en høy standard og fullt ut oppfyller de kravene som følger av Europarådets strafferettslige konvensjon med tilleggsprotokoll. GRECO tilrår likevel at Norge vurderer om det er ønskelig å heve strafferammen for påvirkningshandel (§ 276c) til ti år, slik at det blir åpnet for bruk av kommunikasjonskontroll, samt vurderer å sette i verk passende tiltak for å unngå at skyldspørsmålet i saker om grov korrupsjon blir avgjort av jury. Rapporten om Norges gjennomføring av disse anbefalingene skal behandles i GRECOs plenums møte i april 2011.

Delrapport II, om innsyn i partifinansiering, munner ut i seks anbefalinger. Anbefalingene krever at det blir gitt større grad av innsyn i forhold som gjelder inntekter, utgifter, aktiva og gjeld i partiene. Videre omhandler rapporten skjerpede krav til rapportering og verdsetting av ikke-pengemessige gaver og «politiske avtaler», sikring av revisors uavhengighet, etablering av egne uavhengige tilsyn med partifinansiering og innføring av passende (fleksible) sanksjoner for brudd på partifinansieringsloven. Det blir også tilrådd å vurdere å innføre en plikt til å rapportere om inntekter og utgifter i forbindelse med valgkamp. Oppfølging av delrapport II er igangsatt og brev med anbefalinger er sendt på bred høring.

GRECO besluttet i 2010 å sette i gang en fjerde evalueringsrunde. Tema i denne runden vil være forebygging av korrupsjon knyttet til parlamentsmedlemmer og til dommere og påtalemyndigheter. Norge deltar i arbeidet med å forberede denne runden, som er ventet å starte opp i slutten av 2011.

6 Helse og sosiale spørsmål

6.1 Folkehelse

Helsekomiteen (CDSP) har fra 2009 hatt norsk leder, som ble gjenvalgt for en ny periode i 2010. Helsekomiteen godkjente anbefalingene fra ekspertgruppen på mobilitet, migrasjon og tilgang til helsetjenester (SP-MIG). Anbefalingen vil bli fremlagt for godkjenning i Ministerkomiteen i 2011. Ekspertgruppen var en videreføring av helseministerkonferansen i Bratislava i 2007.

Som et ledd i den planlagte helseministerkonferansen i Lisboa 2011 og på basis av Europarådets program *Et Europa for og med barn* ble det i 2010 nedsatt en ekspertgruppe for barnevennlige helsetjenester (SP-CFH) som skal se på systemer som ivaretar en tilrettelagt utforming av helsetjenesten for barn og deres særskilte behov. Videre arbeider gruppen for barns egen medvirkningsrett som mottakere av helsetjenesten.

Ekspertgruppen for gjennomføring av gode styringsprinsipper for helsesystemer (SP-IGG) ble etablert i 2010 og viderefører arbeidet til en tidligere ekspertgruppe som arbeidet frem rammeverket for gode styringsprinsipper i helsetjenesten (SP-GHC). Anbefalingen for gode styringsprinsipper ble godkjent av Ministerkomiteen i 2010, og har som hovedhensikt å motvike korrupsjon i helsetjenesten.

Anbefalingene for genetik, organisering av helsetjenester og utdanning av helsepersonell ble godkjent av Ministerkomiteen i 2010.

Europarådet legger vekt på kamp mot menneskesmugling, som omfatter visse aspekter av organdonasjon og transplantasjon. Norge ledet også i 2010 komiteen for organtransplantasjon (CD-P-TO) under delavtalen for den europeiske farmakopeen (EDQM). Komiteen har utarbeidet retningslinjer for organtransplantasjon som omhandler kvalitets- og sikkerhetskriterier for bruk av organer, celler og vev for transplantasjon. Den brukes til utvelgelse og kvalitetssikring av donorer. Den europeiske organdonasjonsdagen ble i 2010 avholdt i Tbilisi, Georgia, et land hvor transplantasjon har vært lite utviklet hittil.

Komiteen for legemiddel og legemiddelbehandling (CD-P-PH), også under delavtalen for

den europeiske farmakopeen, har som formål å sørge for pasienttrygghet og lik tilgang til legemidler. Ekspertgruppene arbeider med å vurdere reseptstatus for legemidler, med å forbedre legemiddelbehandling i befolkningen og med å forhindre forfalsking av legemidler og annen legemiddelrelatert kriminalitet.

Det viktigste arbeidet i komiteen for blodsikkerhet (CD-P-TS) har vært å oppdatere retningslinjer for fremstilling, bruk og kvalitetssikring for blodkomponenter. Disse retningslinjene blir brukt over hele Europa, Australia og New Zealeand.

Innen rammen av delavtalen for den europeiske farmakopeen har det siden 1. januar 2009 vært arbeidet med forskjellige helsespørsmål relatert til bruk av kosmetikk/kroppsspleieprodukter og matkontaktmaterialer.

På området kosmetikk og kroppsspleie ble det i 2010 satt i gang et tett samarbeid mellom forskjellige lands analyselaboratorier for å utvikle harmoniserte analysemetoder.

På matkontaktområdet ble arbeidet med å oppdatere resolusjonen for regulering av metaller og legeringer nesten fullført, samtidig som oppdateringen av resolusjonene for de andre materialområdene utenom plast ble startet opp. Ingen av materialtypene, utenom plast, er harmonisert innen EU-lovgivningen, men mange land har nasjonal lovgivning basert på Europarådets resolusjoner. Europarådsarbeidet har i lang tid hatt innflytelse på EUs lovarbeid på området. Det ferskeste eksempelet er Europakommisjonens arbeid med retningslinjer for kosmetikkindustriens nylig pålagte plikt om å rapportere om produkter som medfører alvorlige bivirkninger. Som ikke-medlem av EU har Norge særlig interesse av å delta i dette Europarådsarbeidet, ikke minst på grunn av den innflytelse dette arbeidet har på EUs lovarbeide på disse områdene.

6.2 Bioetikk

Bioetikkomiteen (CDBI) behandler spørsmål knyttet til konvensjonen om menneskerettigheter og biomedisin (Oviedo-konvensjonen). Konven-

sjonen har som formål å beskytte verdigheten og identiteten til alle mennesker, og garantere integritet og andre grunnleggende rettigheter i forbindelse med biomedisin, herunder biomedisinsk forskning. Norge ble i 2010 valgt inn som representant i komiteens styre.

CDBI arrangerte i desember 2010 et seminar med tittel «Medical Treatment in End of Life Situations». Fagpersoner fra Norge deltok som innleder og tilhørere på dette seminaret. Det er tenkt at seminaret skal danne grunnlag for videre arbeid med å utvikle retningslinjer på dette området, hvor blant annet livstestament er et aktuelt tema.

CDBI har utarbeidet flere tilleggsprotokoller og tilrådninger knyttet til konvensjonen. Norge har i stor grad vært i forkant med å utarbeide regelverk innen mange av de aktuelle områdene (behandlingsbiobankloven, bioteknologiloven, lov om psykisk helsevern, transplantasjonsloven, helseforskningsloven m.v.). Likevel er komiteens håndtering og diskusjon av etiske problemstillinger knyttet til biomedisin av betydning for Norge.

CDBI har i 2010 ferdigstilt utkast til retningslinjer for arbeid i forskningsetiske komiteer og er nå inne i en fase hvor planer for videre aktiviteter følges opp og iverksettes. Man har sett på ulike problemstillinger knyttet til bruk av prediktive data og prediktiv genetisk informasjon i forbindelse med forsikring. Et tema som har vært diskutert er om bruk av prediktiv genetisk informasjon i forbindelse med forsikring er i strid med Oviedo-konvensjonen.

CDBI har i lengre tid diskutert muligheten for å omgjøre anbefalingen fra 2004 på området psykisk helsevern til et juridisk bindende dokument. Dette støttes av komiteen mot tortur og menneskerettighetskomiteen. Et dokument med forslag til hvilke prinsipper som eventuelt skal inngå i denne protokollen skal ferdigstilles i løpet av våren 2011.

CDBIs protokoll om transplantasjon skal evalueres i løpet av 2011. Det pågår et arbeid for å utarbeide et dokument som skal motvirke og forhindre ulovlig handel med organer, celler og vev. Bakgrunnen for dette er blant annet rapporten fra FN og Europarådet fra 2009, hvor det blant annet fremgår at mellom 5 og 10 % av alle nyretransplantasjoner kan være et resultat av ulovlig handel¹.

Spania skal arrangere en ministerkonferanse som behandler forskning i utviklingsland i løpet

av 2011. Medlemmer av CDBI har bidratt med å utarbeide en deklarasjon om forskning i utviklingsland, som etter planen kan underskrives av deltakerne på ministerkonferansen.

6.3 Narkotikasamarbeidet (Pompidou-gruppen)

Europarådets arbeid mot narkotikakriminalitet og -misbruk er lagt til Pompidou-gruppen, som er en tverrfaglig samarbeidsgruppe for narkotikaspørsmål på ministernivå innenfor Europarådet. Gruppens primære mål er å bidra til å bekjempe narkotikaproblemene i Europa.

Pompidou-gruppen ble opprettet i 1971 som et tiltak mot det økende narkotikaproblemet i Vest-Europa. Fordi landene har felles kultur og geografisk nærhet, møter de også felles problem. Gruppen samarbeider nært med andre regionale og internasjonale organisasjoner på narkotikaområdet, og også land som ikke er medlem i Europarådet kan slutte seg til gruppen. Gruppen arbeider for å bedre kommunikasjonen mellom praksisfeltet, forskning og aktørene som deltar i politikkutforming. Pompidou-gruppen har etablert undergrupper på særskilte områder, og har i perioden 2007-2010 fokusert på forebygging, behandling, etikk, rettshåndhevelse, flyplassproblematikk og forskning i nært samarbeid med andre regionale og internasjonale organisasjoner.

Norge har i denne perioden deltatt i styret i gruppen, og vil også være medlem av styret i kommende periode (2011 – 2014).

Regjeringen ser på Pompidou-gruppen som et viktig forum for utveksling av informasjon og utvikling av tiltak, særlig med tanke på samarbeidet på dette området mellom EU og de europeiske landene som står utenfor EU.

Pompidou-gruppen har lagt særlig vekt på å utvikle samarbeidet mellom nasjonale myndigheter i Europa som arbeider for å hindre illegal produksjon, smugling og distribusjon av narkotika, samtidig som det utvikles konkrete forslag til medlemslandene om tiltak for å redusere misbruk av narkotiske stoffer, samt skaffe til veie konkrete data om disse aktivitetene. Det er et viktig mål å utvikle samarbeidet mellom justissektorens myndigheter, helsesektorens instanser og tollvesenet.

Gruppen legger videre vekt på at tilbudsreduksjon i narkotikamarkedet må skje i en balansert kombinasjon med etterspørselsreducerende tiltak som forebygging og hjelp til de som er særlig utsatt for narkotikaproblem, samtidig som redu-

¹ Trafficking in organs, tissues and cells and trafficking in human beings for the purpose of the removal of organs. Joint Council of Europe/United Nations Study 2009

sert etterspørsel reduserer produksjon og omsetning.

Videre har Pompidou-gruppen arbeidet med forslag til medlemslandene for å styrke arbeidet mot illegal handel og bruk av kjemikalier som benyttes for å produsere narkotika («precursorer»). Det tas i bruk stadig flere ulike typer kjemikalier, og arbeidet med å kunne avsløre disse og spore opphavsprodusenter og avdekke illegale forsendelser, ofte under uriktig navn, er en stor utfordring. Pompidou-gruppen har arbeidet for å skape større oppmerksomhet om dette i samarbeid med industrien.

Pompidou-gruppen har lagt stor vekt på å spre informasjon om myndigheters arbeid for å utvikle behandlingsmetoder som innebærer at noen former for tvang kan benyttes. Et eksempel her er det norske Narkotikaprogram med domstolskontroll, i enkelte land omtalt som «Drug Court». Man har lagt vekt på å presentere prosjekter som kan vise «beste praksis» og informere om det til de relevante myndighetene i Europarådets medlemmer.

Pompidou-gruppen har også utarbeidet forslag og informasjon om enkelte medlemslands arbeid for å hindre at det i større europeiske byer utvikler seg såkalte åpne salgssteder for illegal narkotika. Politiets og helsemyndighetenes arbeid er utviklet både med sikte på å fjerne slike åpne salgssteder og gi bedre tilbud om helseforebyggende og skadereduserende tiltak til misbrukere som er mest avhengig av narkotika. Et eksempel her er innføring av såkalt sprøyterom for dem som er avhengige av heroin.

Det gjennomføres to-årslige ministerkonferanser som legger det politiske grunnlaget for arbeidet i Pompidou-gruppen. Dette arbeidet utføres på embetsnivå ved to årlige møter, samt i undergrupper. Sentrale tema på justissektorens områder har vært Flyplassgruppens arbeid for å utvikle bedre kontroll på flyplasser med sikte på å hindre smugling av narkotika. Risikoanalyser, bruk av kontrollerte leveranser og trygg utveksling av informasjon i slike sammenhenger, sammenlikning av «modi operandi» mellom ulike former for organisert kriminalitet som narkotikasmugling, menneskehandel og hvitvasking av kriminelle penger, samt organisering av forente kontrolloperasjoner, er sentrale elementer i arbeidet.

I november 2010 ble det gjennomført en ministerkonferanse der det blant annet ble rapportert fra aktiviteten i perioden 2007-2010, og vedtatt en politisk deklarasjon og et arbeidsprogram for de neste fire år (2011-2014).

6.4 Den reviderte europeiske sosialpakt

Norge ratifiserte Den reviderte europeiske sosialpakten (av 1996) i 2001. Sosialpakten er den mest grunnleggende og bredeste avtalen på det sosiale området i Europarådet. Den omfatter blant annet rettighetene til barn og ungdom, familie- og likestillingsrettigheter, vern av organisasjonsfrihet og retten til arbeid, retten til rettferdige og trygge arbeidsvilkår, vern av arbeidstaker ved opphør av arbeidsforhold, sikring mot sosial utestenging og sikring av retten til bolig.

Tilsyn med etterlevelse av Sosialpakten føres i første rekke gjennom periodisk rapportering fra de stater som deltar til komiteen for sosiale rettigheter (ECSR). Norge har rapportert om helse, sosialsikringssystemer og sosial beskyttelse. Kritikken ble reist mot Norge fordi sosial støtte tildelt etter individuelt behov ikke vurderes som tilstrekkelig. Regjeringen har redegjort for at støtten kan suppleres av sosialhjelp etter en vurdering av den enkeltes behov. Det er videre redegjort for nivået på sosialhjelp i forhold til EUs generelle fattigdomsgrense.

Dersom ECSR to eller flere ganger har konkludert med at situasjonen i et land ikke er i samsvar med Sosialpakten, må det redegjøres muntlig for saken. Norge hadde en sak til muntlig behandling i 2010 der ECSR mente at Norge hadde forpliktet seg til en sammenlegging av norsk og utenlandsk trygdetid for alle borgere fra land som er parter i Sosialpakten. Norge bestred dette, og fikk medhold. Komiteen vedtok ingen reaksjon overfor Norge eller øvrige berørte land på dette punktet.

6.5 Sosial utjevning og sosialpolitikk

Norge deltar i Styringskomiteen for sosialt samhold (CDCS) og har formannskapet i 2010 – 2011. Det vil bli avholdt ministermøte i Tyrkia i 2012.

Ministerkomiteen vedtok i 2010 revidert strategidokument og handlingsplan for CDCS som omhandler fornying av sosiale rettigheter, inkluderende samfunn, styrket engasjement og dialog mellom det sivile samfunn og myndigheter, og sosial trygg framtid for alle. Medlemsland som skal bygge opp og styrke de sosiale rettighetene, samt iverksette tiltak bl.a. mot sosial utstøting og fattigdom, betrakter strategidokumentet og handlingsplanen som et nyttig verktøy.

Som en følge av handlingsplanen har komiteen styrket samarbeidet med andre styringskomiteer,

blant annet for kultur. Med bakgrunn i økt innvandring i mange medlemsland, er det satt i gang et arbeid med en anbefaling for å styrke kulturforståelsen i de sosiale tjenestene. Formålet er å bidra til en forbedring av praksis på ulike områder i de sosiale tjenester. Det arbeides også med å utvikle en veileder.

Norge deltar i ekspertkomitéen for trygd (CS-SS) som overvåker medlemslandenes gjennomføring av Europarådets instrumenter på trygdeområdet, spesielt den europeiske kodeks for sosial sikkerhet. Komiteen vurderer også tolkningsspørsmål og andre spørsmål av administrativ art angående Europarådets koordineringsinstrumenter på trygdeområdet.

Norge deltar videre i en ekspertgruppe om sosial mobilitet (CS-CM), som hadde avslutningsmøte i 2010 og vil avlevere en sluttrapport til CDCS i 2011.

Norge tok i 2010 initiativ til en ad hoc gruppe om barns rettigheter og sosiale tjenester (CS-S-

CRS). Det gjennomføres nå en kartlegging i medlemslandene av barns rettigheter i de sosiale tjenestene som ferdigstilles i 2011. Det arbeides med ekstrem fattigdom og fattige arbeidere («working poor») som en del av en samlet rapport med retningslinjer for arbeid med fattigdomsspørsmål.

CDCS ga i 2010 tilslutning til å etablere en ekspertgruppe for å drøfte aktiv alderdom og eldres velferd. Arbeidet vil bli avsluttet i 2012 og tar sikte på å bidra til EUs år for aktiv alderdom.

En handlingsplan for perioden 2006-2015 for personer med nedsatt funksjonsevne er fulgt opp av et eget forum (CAHPAH) der Norge deltar. En ekspertgruppe utreder spørsmålet om deltakelse og medvirkning for personer med nedsatt funksjonsevne i det politiske og offentlige liv. I 2010 ble det gjennomført en midtveisevaluering av handlingsplanen.

7 Nasjonale minoriteter. Migrasjon – og integreringsspørsmål

7.1 Nasjonale minoriteter. Minoritetsspråk

Rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter

I Norge er kvener, skogfinner, rom, romani og jøder definert som nasjonale minoriteter. Norge leverte sin tredje rapport om gjennomføringen av konvensjonen i juli 2010. Europarådets rådgivende komité for rammekonvensjonen blir på vanlig måte invitert til Norge i påfølgende år, 2011, for utfyllende informasjon, før behandling av rapporten finner sted i Ministerkomiteen.

Norge deltar i Ekspertkomiteen for rom og reisende, og i Ekspertkomiteen for nasjonale minoriteter, sistnevnte med norsk lederskap i 2010 og 2011.

Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk

Minoritetsspråkpakten slår fast at vern om de historiske regions- eller minoritetsspråkene i Europa bidrar til å opprettholde og utvikle kulturell rikdom og tradisjoner i Europa. I Norge er språkene samisk, kvensk, romanes og romani definert som minoritetsspråk, og dermed beskyttet av Minoritetsspråkpakten. Europarådets ministerkomité vedtok i mars 2010 anbefalinger til Norge i forbindelse med Norges fjerde rapport om oppfølging av pakten. Norge skal innen 1. juli 2011 rapportere for femte gang om gjennomføringen av språkpakten.

7.2 Migrasjon og integreringsspørsmål

Styringskomiteen for integrerings- og migrasjonsspørsmål (CDMG) har ledet arbeidet med spør-

mål knyttet til integrering og innvandring. Komiteen hadde to møter i 2010.

Som en del av reformprosessen i Europarådet er komiteen inntil videre lagt ned. I tillegg til CDMG arbeider en rekke av Europarådets komiteer med spørsmål tilknyttet migrasjon og integrering.

I sitt arbeid i 2010 har komiteen fulgt opp slutt-erklæringen fra den åttende Europarådskonferansen for integrerings- og migrasjonsministre i Kiev i 2008. I slutt-erklæringen fra konferansen ble Europarådet bedt om å utvikle en helhetlig tilnærming til økonomisk migrasjon, utvikling og sosialt samhold. Europarådet ble også bedt om å assistere medlemslandene i gjennomføringen ved å utveksle informasjon og forestå opplæring. Basert på dette har CDMG i 2010 utarbeidet tre utkast til anbefalinger for Ministerkomiteen:

- Om samhandling mellom migranter og mot-taksland
- Om å redusere risiko for sårbarhet for eldre migranter
- Om anerkjennelse av migranternes ferdigheter

Norge har deltatt i arbeidsgruppene som har jobbet fram de to førstnevnte utkast til anbefalinger. Utkastene er oversendt Ministerkomiteen til behandling og eventuell godkjenning.

Den konsultative komité for oppfølging av Europarådets konvensjon om fremmedarbeideres rettstilling hadde sitt 15. møte i oktober 2010. Komiteen går gjennom landenes periodiske rapportering om oppfølging av konvensjonen. Norge deltar i komiteen sammen med de øvrige ti land som har ratifisert konvensjonen (Albania, Frankrike, Italia, Moldova, Nederland, Portugal, Spania, Sverige, Tyrkia og Ukraina).

8 Barn og ungdom

8.1 Det barnepolitiske samarbeidet

Norge deltar i det barnepolitiske samarbeidet hovedsaklig gjennom forum for barns rettigheter. Europarådet arrangerte to ekspertkonferanser om barns rettigheter i 2010 hvor Norge deltok. Den første konferansen, som ble avholdt i samarbeid med Østerrike, omhandlet nasjonale strategier for å avskaffe alle former for vold mot barn. Bakgrunnen var FNs studie om vold mot barn lansert i FNs generalforsamling oktober 2006 og Europarådets retningslinjer for nasjonale strategier. Norge deltok aktivt i dette arbeidet. Den andre konferansen gjaldt lanseringen av en europeisk kampanje mot seksuell vold og overgrep mot barn i samarbeid med italienske myndigheter. Norge deltok og vil drøfte mulige tiltak i tråd med konferansen og Europarådets anbefalinger.

8.2 Ungdomspolitisk samarbeid

Europarådets arbeid med ungdomspolitiske saker blir utviklet og gjennomført i nært samarbeid mellom medlemslandene, frivillige internasjonale barne- og ungdomsorganisasjoner, nasjonale ungdomsråd i medlemslandene og andre grupper som arbeider med barne- og ungdomsspørsmål internasjonalt. Denne samarbeidsformen setter Europarådet i en særstilling sammenliknet med andre mellomstatlige organisasjoner. Samarbeidet mellom medlemslandene skjer i første rekke i styringskomiteen for ungdomsspørsmål (CDEJ), som omfatter alle de 50 landene som har sluttet seg til kulturkonvensjonen til Europarådet. De ikke-statlige barne- og ungdomsorganisasjonene og andre relevante partnere har en egen rådgivende komité. Styringskomiteen og den rådgivende komiteen møtes i Felleskomiteen for å drøfte og ta avgjørelser om hovedprioriteringene på barne- og ungdomsområdet.

I arbeidet på ungdomsområdet forvalter Europarådet viktige ressurser gjennom driften av ungdomssentrene i Strasbourg og Budapest og ved fordeling av tilskudd fra *Det europeiske ungdoms-*

fondet. Gjennom det såkalte co-management-systemet blir det avgjort hvilke organisasjoner som får gjennomføre kurs i ungdomssentrene, og det blir fordelt midler fra fondet til ulike barne- og ungdomsprosjekter.

Europarådets åttende konferanse for ministre med ansvar for ungdomspolitikken som ble avholdt i Kiev, Ukraina, i oktober 2008, vedtok en erklæring med retningslinjer og anbefalinger for Europarådets politikk på ungdomsområdet. Erklæringen trekker spesielt fram den tverrsektorielle karakteren ungdomspolitikken har, sammen med behovet for en bedre samordning av barne- og ungdomspolitikken i Europarådet. Det ble vedtatt konkrete anbefalinger og retningslinjer på områdene menneskeretter og demokrati, det mangfoldige samfunnet og sosial inkludering av ungdom i samfunnet. Ministerkomiteen fulgte opp erklæringen med en resolusjon om Europarådets ungdomspolitikken, som ble vedtatt 25. november 2008. Resolusjonen omfatter alle vesentlige punkter i erklæringen fra Ungdomsministerkonferansen.

Det drøftes nå hvordan resolusjonen fra Ministerkomiteen skal gjennomføres i praksis. Gjennomføringen av Europarådets program «*Et Europa for og med barn*» drøftes også, og ungdomssektoren har tatt på seg en spesiell rolle for å fremme barns medvirkning i samfunnslivet og sluttet seg til forslaget om å etablere en rådgivende ad hoc-komité på området barns og ungdoms medvirkning.

Europarådet har inngått en samarbeidsavtale med EU-kommisjonen på ungdomsområdet. Avtalen omfatter tilbud om opplæring og ledertrening for europeisk ungdom, et samarbeid om forskning og kunnskapsinnhenting på barne- og ungdomsområdet og samarbeid med de ikke-europeiske landene i middelhavsområdet og Midtøsten. Samarbeidsavtalen omfatter også et prosjekt med en europeisk kunnskapsdatabase om ungdoms situasjon i medlemslandene.

Det er startet et arbeid med å fornye og effektivisere internasjonal evaluering av nasjonal ungdomspolitikken i medlemslandene.

9 Idrett, kultur og media

9.1 Idrett

Europarådet har to konvensjoner på idrettsområdet om henholdsvis antidoping og kamp mot tilskuervold. Norge deltar fast i gruppene som overvåker medlemslandenes oppfølging av disse konvensjonene. I 2010 overleverte Norge sin oppfølgingsrapport etter Europarådets evaluering av den norske antidopingpolitikken, en evaluering som var svært positiv. Norge deltar også i møtene i ad hoc-komiteen for å koordinere europeiske myndigheters synspunkter i saker knyttet til verdens antidopingbyrå (WADA).

Norge er medlem av den utvidede delavtalen for idrett (EPAS) som ble opprettet i 2007. EPAS omfatter nå 33 land. Det mest sentrale for Norge er den rollen EPAS spiller som arena for alleuropeiske idrettsministermøter og som forum for utvikling av politikk og standarder på idrettsfeltet. I 2010 ble det avholdt europeisk idrettsministermøte i Baku, Aserbajdsjan, der hovedsakene var kamp mot manipulering av idrettsresultater (kampfiksing) og spørsmål om forenklede regler og prosedyrer for idrettsutøvere og støttepersonell som trenger visum for å konkurrere i andre europeiske land. Det ble vedtatt å gjennomføre videre undersøkelser for å se hvordan disse sakene best kan følges opp. I dette arbeidet ble det slått fast at det må føres nært samarbeid med relevante myndighetsorganer og idretten selv. Dette er i tråd med norske synspunkter.

9.2 Kultur

Styringskomiteen for kultur (CDCULT) har i 2010 jobbet med oppfølging av *Hvitboken om interkulturell dialog*. Boken skal være et veiledende verktøy nasjonalt, regionalt og lokalt. Den religiøse dimensjonen i den interkulturelle dialogen har fått plass i dokumentet. Det legges vekt på verdien av interkulturell dialog som grunnlag for fred og bærekraftig utvikling i Europa og naboregionene, i tillegg til i internasjonale sammenhenger.

CDCULT har også jobbet med oppfølging av ministererklæringen om interkulturell dialog,

som ble vedtatt på kulturministerkonferansen i Baku, Aserbajdsjan i desember 2008. Det europeiske Wergelandsenteret i Oslo er en viktig aktør i dette arbeidet.

I desember 2010 vedtok Ministerkomiteen å opprette en utvidet delavtale for europeiske kulturveger, der målet er å fremme felles europeisk identitet og kulturarv, og å videreutvikle forbindelser både i Europa og med andre land og naboregioner. Norge har besluttet å slutte seg til avtalen, som trådte i kraft 1. januar 2011. Etter en pilotperiode på tre år, skal Ministerkomiteen ta stilling til om og hvordan samarbeidet skal videreføres.

CDCULT fortsatte også arbeidet med å gjennomgå kulturpolitikken i medlemslandene i 2010. Som et ledd i oppfølgingen av UNESCO-konvensjonen om kulturelt mangfold, oppdaterer medlemslandene med jevne mellomrom sine presentasjoner i Europarådets publikasjon på internett over medlemslandenes kulturpolitikk, *www.culturalpolicies.net*. Kompendiet knyttes direkte til oppfølgingen av hvitboken om interkulturell dialog. Telemarkforskning utarbeider Norges profil i kompendiet og Norge støttet instituttets arbeid økonomisk i 2010.

Oslo by deltar i Europarådets prosjekt for interkulturelle byer, der kulturelt mangfold blir brukt som en strategisk ressurs for å stimulere kreativitet og innovasjon i byene i fremtiden. CDCULT arbeidet også med å videreutvikle forholdet til andre internasjonale organisasjoner, herunder EU.

9.3 Media og nye kommunikasjonstjenester

Arbeidet med mediepolitiske spørsmål pågår på grunnlag av sluttokumentene fra medieministerkonferansen i Reykjavik i 2009, bl.a. handlingsresolusjonen «*Towards a New Notion of Media*» og resolusjonen om kritiske internett-ressurser. Mediepolitiske spørsmål, som nå også omfatter nye kommunikasjonstjenester, behandles i Styringskomiteen for media og nye kommunikasjonstjenester (CDMC) med underkomiteer. For-

uten CDMC deltar Norge i ekspertgruppen for nye medier. Tidligere deltok Norge også i Den faste komiteen for konvensjonen for fjernsyn over landgrensene, men arbeidet i komiteen er stilt i bero av Ministerkomiteen fordi EUs medlemsland ikke kan tiltre en eventuell revidert fjernsynskonvensjon. Norge er videre representert i styrene for Det audiovisuelle observatoriet i Strasbourg og i EURIMAGES (Det europeiske filmstøttefondet).

CDMC behandler mediespørsmål først og fremst i en menneskerettslig sammenheng. Komiteen skal medvirke til et europeisk samarbeid om media og nye kommunikasjonstjenester for å beskytte og fremme menneskerettighetene og grunnleggende rettigheter, særlig ytrings- og informasjonsfriheten i samfunn med kulturelt mangfold. CDMC har i mange år vært sterkt opptatt av å medvirke til utviklingen av en fri og uavhengig mediesektor i Sentral- og Øst-Europa.

På grunnlag av CDMCs arbeid har Ministerkomiteen i 2010 bl.a. vedtatt erklæringer om

- tiltak for å fremme respekten for artikkel 10 i menneskerettskonvensjonen
- økt deltakelse fra Europarådet i saker om forvaltningen av Internett,
- nettnøytralitet,
- forvaltning av internett protokolladresser i samfunnets interesse, og
- en digital agenda for Europa.

Norge og flere land har vært positive til å fremme respekten for EMK artikkel 10 og styrke overvåkingen av ytringsfrihetens vilkår i Europa. Ifølge erklæringen om artikkel 10 skal Generalsekretæren rapportere til Ministerkomiteen og Parlamentarikerforsamlingen om oppfølgingen av overvåkningsordningen og presentere en evaluering etter tre år. Observatører fra frivillige organisasjoner har etterlyst en raskere igangsetting av tiltak.

Medieministerkonferansen på Island i 2009 vedtok en resolusjon om anti-terrorlovgivning og konsekvenser for ytringsfriheten. Resolusjonen innebærer at medlemslandene slutter seg til jevnlig å gjennomgå lovgivning og praksis for å sikre at anti-terroriltak er i samsvar med Europarådets standarder for ytrings- og informasjonsfriheten. Saken er sensitiv for noen land, og CDMC har nedsatt en uformell arbeidsgruppe som skal vurdere mulige anbefalinger til medlemslandene om hvordan resolusjonen kan følges opp.

Europarådskonvensjonen av 1989 om fjernsyn over landgrensene er ratifisert av 31 land, bl.a. Norge og Finland. Majoriteten er EU-land. Den

faste komiteen for fjernsynssendinger over landgrensene utarbeidet i 2009 et forslag til endringsprotokoll for revisjon av konvensjonen. EU-kommisjonen mener medlemslandene ikke kan tiltre en konvensjon som omfatter områder som er dekket av EUs direktiv om audiovisuelle medietjenester og der visse bestemmelser er uforenlige med EUs regler. Ministerkomiteen har derfor stilt arbeidet med å vedta endringsprotokollen i bero. En arbeidsgruppe har vurdert forslag til en konvensjon som ligger utenfor EUs eksklusive kompetanse, men det er ikke avsatt midler til videre arbeid. Spørsmål i tilknytning til et fjernsynskonvensjonen vil trolig bli drøftet i CDMC. Det må tas stilling til om konvensjonen bør sies opp. EU-kommisjonens holdning til Europarådets arbeid med fjernsynskonvensjonen har medført reaksjoner fra enkelte EU-land.

En rådgivende komité har til oppgave å vurdere kringkasternes nærstående rettigheter og eventuelt utarbeide et utkast til konvensjon. Med nærstående rettigheter menes blant annet utøvede kunstneres rettigheter til egne fremføringer av åndsverk og kringkasteres rettigheter til egne sendinger. De fleste europeiske land ønsker en slik konvensjon, men i Verdensorganisasjonen for immaterialrett (WIPO) har man ikke klart å komme til enighet om substansen i et tilsvarende globalt rettslig instrument. Et instrument i Europarådets regi kan derfor være hensiktsmessig, forutsatt at også EU støtter arbeidet med en regional konvensjon. EU-kommisjonen har startet konsultasjoner med medlemslandene med tanke på et mulig forhandlingsmandat.

Den overordnede agendaen for Ekspertgruppen for nye medier er å undersøke hvorvidt definisjonen av media og kommunikasjonstjenester kan forbli uendret i det nye informasjons- og kommunikasjonssamfunnet. Komiteen skal blant annet utrede hvordan Europarådets standarder utviklet for de tradisjonelle medier kan anvendes for nye medier. Spesielt skal man se på behovet for eventuell selvregulering eller lovmessige tiltak for å sikre ivaretagelse av Europarådets standarder. Ekspertkomiteen skal videre undersøke hvilke utfordringer som er knyttet til individets, herunder spesielt barn og unges, ytringsfrihet, privatliv og andre grunnleggende rettigheter på Internett. I denne forbindelse vil det bli satt fokus på muligheten til å fjerne innhold som barn og unge legger ut på Internett. Særlig forholdet til artikkel 10 i EMK vil bli vurdert. Ekspertgruppen vil bl.a. legge fram forslag til anbefalinger om

- et nytt mediebegrep

- sosiale medier og forholdet til menneskerettighetene
 - søkemaskiner og forholdet til menneskerettighetene
- På bakgrunn av at Serbia har tilbudt seg å stå som vert for neste medieministerkonferanse har CDMC nedsatt en uformell arbeidsgruppe for å vurdere tema for konferansen.

10 Utdanning og forskning

Samarbeidet med Europarådet på utdannings- og forskningsområdet foregår i regi av to styringskomiteer, en for utdanning (CDED) og en for høyere utdanning og forskning (CDESR).

10.1 Høyere utdanning og forskning

Styringskomiteen for høyere utdanning og forskning har tre sentrale arbeidsområder: Internasjonal godkjenning av høyere utdanning, Bologna-prosessen og mindre prosjekter. Godkjenningsarbeidet er basert på UNESCO og Europarådets «Konvensjon om godkjenning av kvalifikasjoner vedrørende høyere utdanning i Europaregionen» (Lisboa-konvensjonen). Denne er sentral for arbeidet med utvikling av politikk og verktøy for godkjenning av høyere utdanning nasjonalt, mellom landene i Europa – og i praksis også mellom andre verdensdeler.

I Bolognaprosessen, som gjelder høyere utdanningssamarbeid mellom 47 europeiske land, bidrar Europarådet på flere måter:

- gjennom deltakelse i den internasjonale oppfølgingsgruppen (Bologna Follow-up Group),
- ved å utarbeide grunnlagsdokumenter gjennom egne prosjekter
- ved å assistere landene i Sørøst- og Øst-Europa gjennom rådgivning og egne ministermøter.

I tillegg koordinerer Europarådet erfaringsutveksling om utviklingen av nasjonale kvalifikasjonsrammeverk mellom deltakerlandene. Samarbeidet, som opprinnelig gjaldt gjennomføring av Det europeiske området for høyere utdanning (EHA) innen 2010, er vedtatt forlenget til 2020.

Europarådet har bidratt sterkt til at Bologna-prosessen har tatt opp saker som den sosiale dimensjon og studentrettigheter, demokrati og akademisk frihet. Samtidig har Bolognaprosessen bidratt til å gjøre Europarådet til en synlig og viktig aktør i europeisk høyere utdanning.

Komiteens prosjekter gjelder dels styring av høyere utdanning og kvalitetssikring mv. for å støtte opp under arbeidet i Bolognaprosessen, dels temaer av betydning for det tverrgående

arbeidet i Europarådet, som interkulturell dialog og høyere utdannings ansvar for å fremme en demokratisk kultur. En europarådskonferanse om sistnevnte tema vil finne sted på Universitetet i Oslo i juni 2011 i samarbeid med Det europeiske Wergelandsenteret.

For å gjøre arbeidet i komiteen mer synlig, har CDESR de siste årene arrangert en årlig konferanse i serien *Council of Europe Higher Education Forum* og – siden 2004 – publisert resultatene av arbeidet sitt i bokserien *Council of Europe Higher Education Series*. Det er nå 15 bøker i serien.

10.2 Skole og opplæring

Styringskomiteen for utdanning (CDED) har ansvaret for samarbeid om skole og opplæring. Språkopplæring, historieundervisning, opplæring i demokrati, menneskerettigheter og interkulturell dialog er vesentlige områder innenfor dette samarbeidet. Norge har deltatt aktivt og støtter opp om Europarådets aktiviteter. Komiteen har hatt ett møte i 2010. Informasjon om reformarbeidet i Europarådet var et viktig tema.

Språk

Norge betaler et årlig grunntilskudd til og deltar i virksomheten til det europeiske senteret for moderne språk (ECML) i Graz. Arbeidet i regi av språksenteret organiseres som prosjekter i tematiske fireårsprogrammer. Hovedtemaene i programmet for 2008-2011 er vurdering, flerspråklighet, kontinuitet i opplæringen og innhold og opplæring i andre fag gjennom fremmedspråk. De viktigste målgruppene og deltakerne er lærerutdannere, forskere og personer som på annen måte er involvert i utviklingsarbeid og nettverk innen fremmedspråkopplæring. Norske ressurspersoner deltar på ulike nivåer i utviklingsprosjektene i ECMLs regi. Norge har gitt ekstra økonomisk støtte til Europarådets prosjekt for språk i utdanning (*Language Policies and the Right to Equality Education for All, Descriptions of Language Competencies*).

Historie, forsoning og arbeid med opplæring for menneskerettigheter og demokrati

Norge har bidratt faglig og økonomisk til Europarådets arbeid med historie og forsoning. Arbeidet med å lære gjennom historie er et viktig element i arbeidet med opplæring i menneskerettigheter og demokratisk medborgerskap. Norge støttet Europarådets arbeid på dette området blant annet gjennom tilskudd til prosjektet «*Shared Histories –for a Europe Without Dividing Lines*».

Europarådets sluttkonferanse for prosjektet *The Image of the Other in History Teaching* ble gjennomført i juni 2010. Det europeiske Wergelandsenteret var arrangør av konferansen, som ble støttet fra norsk side.

Det 23. ministermøte for utdanningsministre ble avholdt i Ljubljana 3. – 5. juni 2010. Hovedtemaet var utdanning i demokratier. Finland skal arrangere neste konferanse.

Norge var i 2010 vertskap for den årlige samlingen for Europarådets koordinatorene for utdanning for demokratisk medborgerskap (*Education for democratic citizenship*). Utdanningsdirektoratet bidro økonomisk og Wergelandsenteret gjennomførte det praktiske arbeidet med konferansen, som fant sted i Drammen i november.

10.3 Det europeiske Wergelandsenteret

Det europeiske Wergelandsenteret ble opprettet av Norge og Europarådet i samarbeid som et ressursenter for Europarådets medlemsstater innenfor opplæring i interkulturell forståelse, menneskerettigheter og demokratisk medborgerskap. Senteret er lokalisert i Oslo, og har vært operativt siden mai 2009. Det er organisert som en egen stiftelse med en grunnfinansiering fra Norge. Regjeringen anser senteret som et viktig bidrag til Europarådets arbeid med demokratibyging.

Senteret er en utvalgt partner for Europarådet, og har som mandat å bygge broer mellom politikk, forskning og praksis. Senterets målgrupper

er primært lærerutdannere, rektorer og lærere som aktivt kan spre og videreformidle holdninger, kunnskap og kompetanse på praksisfeltet. Samtidig retter senterets tilbud seg også mot politiske aktører, forskere og studenter.

Senterets ulike tilbud er basert på Europarådets og Norges felles verdigrunnlag og politiske prioriteringer, relevant forskning og oppdatert kunnskap på feltet. Det innebærer at senterets aktiviteter og ressurser er samlet rundt tre kjerneområder:

1. *Kompetanseutvikling* med vekt på en kombinasjon av fysiske og digitale læringsarenaer og læringsaktiviteter
2. *Formidling* av læringsmateriell, eksempler på god praksis, forskningslitteratur og politiske anbefalinger
3. *Dialog, samarbeid og erfaringsutveksling* gjennom konferanser, seminarer og workshops samt nettbaserte nettverk

I 2010 samlet senterets ulike aktiviteter deltakere fra 48 land, hvorav fem land utenfor Europa.

Kunnskapsdepartementet har gitt ekstra økonomisk støtte til senterets arbeid med å integrere informasjons- og kommunikasjonsteknologi som en sentral del av sitt tilbud som ressursenter. Midlene er brukt til utvikling av nettbaserte tilbud innenfor hvert av senterets kjerneområder, bl.a. et søkbart digitalt bibliotek med læringsressurser og relevant litteratur på hittil 18 språk, en database for dialog og erfaringsutveksling blant eksperter innenfor feltet og en digital læringsplattform for deltakere i ulike kompetanseutviklingsprosjekter.

Nettressursene er gratis tilgjengelige for alle. Senterets hjemmesider opplevde en besøksøkning på 48 % i 2010 med brukere fra til sammen 81 land.

Det europeiske Wergelandsenteret samarbeider nært med Europarådets Pestalozzi-program for lærerutdannere og videreutdanning av lærere. Senterets arbeid har fått stor oppmerksomhet og gode tilbakemeldinger i Styringskomiteen for utdanning.

11 Kulturminneforvaltning og naturforvaltning

Styringskomiteen for kulturarv og landskap (CDPATEP) arbeider med den fysiske kulturarven i Europa, medregnet landskap, kulturmiljø og kulturminne. Styringskomiteen har ansvar for fire konvensjoner:

- Granadakonvensjonen (Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe, Granada, 1985)
- Vallettakonvensjonen (Convention for the Protection of the Archaeological Heritage of Europe (revised), Valletta, 1992).
- Den europeiske landskapskonvensjonen (The European Landscape Convention, Florence, 2000)
- Rammekonvensjonen om verdien av kulturarv for samfunnet (Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society – Faro-konvensjonen, 2005).

Norge sluttet seg til Den europeiske landskapskonvensjonen i 2001. Konvensjonen gir ny forståelse av landskapet som leveområde for mennesker og tema for demokratisk debatt. Iverksetting av konvensjonen i Norge bidrar til å fremme livskvalitet og helse, det lokale selvstyret, bærekraftige og livskraftige lokalsamfunn og attraktive steder som stimulerer skaperevnen og tiltakslysten. Gjennom det europeiske samarbeidet får Norge informasjon og inspirasjon fra andre land. Gjensidig bistand og informasjon er basert på frivillige bidrag. Det er etablert et nordisk nettverk med økonomisk støtte fra Nordisk Ministerråd.

Rammekonvensjonen om verdien av kulturarven for samfunnet (Faro-konvensjonen) ble ratifisert av Norge i 2008. Konvensjonen tar fatt i de samfunnsmessige verdiene i kulturarven. Den understreker at kulturarven skal tas vare på fordi den fyller viktige funksjoner i samfunnet som grunnlag for sosial, kulturell og økonomisk utvikling der bærekraft står sentralt. Konvensjonen knytter utnyttningen av kulturarven opp mot demokratibygging og forsøker å bygge vern mot misbruk av kulturminner i konflikter. Ved utgangen av 2010 hadde i alt 9 land ratifisert konvensjonen, som trer i kraft ved ti ratifikasjoner. Norge ved Riksantikvaren har bidratt til en bok om Faro-kon-

vensjonen som ble lansert i Portugal i november 2009.

Det europeiske kulturminnenettverket HEREIN er et nyttig nettbasert hjelpemiddel med informasjon om kulturminneforvaltningen i medlemslandene. Nettverket har lenge vært modent for fornying, og på forespørsel fra CDPATEPs sekretariat har Norge ved Riksantikvaren i løpet av 2010 bidratt økonomisk til utviklingen av en ny teknisk plattform for nettverket. Lanseringen av HEREIN 3 er planlagt i løpet av første halvår i 2011.

Pilegrimsleden mellom Oslo og Trondheim ble i juni 2010 godkjent som Europeisk Kulturveg av Europarådet. Leden ble godkjent som en del av Olavsvegene til Nidaros, som omfatter veiene i Norge, Sverige og Danmark. Olavsvegene i Norden tilhører stamnettet av pilegrimsveier som forbinder de store pilegrimsmålene i Europa, der Nidaros er et tyngdepunkt i Nord-Europa. Med godkjennelsen som Europeisk Kulturveg har det store arbeidet med å etablere pilegrimsleden fått en internasjonal anerkjennelse.

Når det gjelder naturforvaltning, er Bern-konvensjonen sentral. Formålet med konvensjonen er å verne om ville dyr og planter i Europa, i tillegg til leveområdene deres. EU, de aller fleste andre europeiske land (bl.a. Norge) og enkelte afrikanske land har tiltrådt konvensjonen. Innenfor Bern-konvensjonen samarbeider landene om miljøspørsmål som gjelder flere land. Viktige tema for samarbeidet nå er bl.a. håndtering av fremmede, skadelige plante- og dyrearter og konsekvensene av klimaendringer for det biologiske mangfoldet.

For å kunne følge opp ministerkonferansene til FNs økonomiske kommisjon for Europa (UNECE) når det gjelder biologisk mangfold og naturforvaltning, ble det i 1995 startet et samarbeid mellom Europarådet og FNs miljøprogram (UNEP) som omfatter frivillige organisasjoner. Dette er et ledd i oppfølgingen av den såkalte pan-europeiske strategien for biologisk mangfold og landskapsvern.

Resolusjonen om biologisk mangfold vedtatt i 2003 er retningsgivende for arbeidet i styringskomiteen. Resolusjonen setter konkrete mål for

hvordan tapet av det biologiske mangfoldet skal stanses innen 2010. På ministerkonferansen i 2007 ble målsettingen i resolusjonen fulgt opp gjennom ministererklæringen og en egen erklæring om biologisk mangfold. Arbeidet må oppdateres etter nye mål for 2020 som ble vedtatt for naturmang-

fold på det tiende partsmøtet (COP10) under konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) i Nagoya, Japan i oktober 2010.

Norge bidrar økonomisk til flere prosjekter for å sikre biologisk mangfold på Balkan og i Sør-Kaukasus.

12 Regionalt og kommunalt samarbeid

Norge har lagt vekt på å styrke lokalt og regionalt samarbeid innen rammen av Europarådet, med særlig fokus på utdanning, barne- og ungdomsarbeid, samt interkulturell dialog. Viktige områder har vært demokratisk deltakelse, etikk, reformer på regionalt nivå, og erfaringer med modeller for interkommunalt samarbeid. Også gjennom Kongressen følger Norge opp generalsekretærens reformagenda. I 2008 startet også arbeidet med en felles plattform for strategien for innovasjon og godt styresett på lokalt nivå. Norge er et av seks pilotland i dette prosjektet hvor KS har hovedansvaret i Norge i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet.

Komiteen for lokalt og regionalt demokrati (CDLR) arbeider med lokalt selvstyre, kommunal økonomi og forvaltning og den statlige styringen av kommunesektoren. Komiteen har en aktiv dialog med Europarådets kongress for lokale og regionale myndigheter. I 2009-2010 fulgte man opp ministermøtet i Nederland i 2009. I 2010 har komiteen arbeidet med informasjonstiltak for å legge til rette for at flere stater skal signere og ratifisere tilleggsprotokollen.

Norge har vært pilotland i 2009-2010 for gjennomføring av *Europeisk strategi for innovasjon og godt styresett*. Det skal etableres en årlig europeisk pris for innovasjon og godt styresett til kommuner som oppnår gode resultater og utvikling. Arbeidet ledes av en egen gruppe, hvor Ministerkomiteen, Parlamentarikerforsamlingen, Kongressen for lokale og regionale myndigheter, Konferansen for frivillige organisasjoner og CDLR er representert, sistnevnte med en norsk representant. Strategien består av 12 prinsipper for godt styresett.

Norge har testet verktøyet i fem kommuner. Flere pilotland (Belgia, Bulgaria, Frankrike, Italia, Nederland og Ukraina) har startet et oppfølgingsarbeid. Bulgaria har startet gjennomføring i 2010 og vil dele ut prisen til kommuner i 2011.

Senter for ekspertise på lokalreformer, som startet opp i 2006, utfører sekretariatsoppgaver, og stiller til disposisjon verktøy og metoder. Senteret har et rådgivende styre hvor Europarådets kommunalkongress og CDLR er representert, med en norsk representant. Senteret arbeider med prosjekter som skal styrke kommunesektorens kapasitet i arbeidet med lederskap, offentlig etikk, tjenesteyting og innbyggernes deltakelse i lokale beslutningsprosesser. Tema er blant annet virkningene av finanskrisen for kommunesektoren og lav demokratisk deltakelse på lokalt og regionalt nivå. Andre tema er finansieringssystem for lokale og regionale myndigheter, samt kapasitet og kvalitet i lokale og regionale styresett. Demografi og migrasjon er også aktuelle tema, i tillegg til adgangen til offentlige tjenester på lokalt og regionalt nivå og styrket samarbeid over landegrensene for lokale og regionale myndigheter. Territorielle ulikheter samt økende forskjeller mellom rurale områder og byer vil også bli satt på dagsorden, samt spørsmål knyttet til økende politisk og religiøs radikaliserings og korrupsjon. Fra norsk side har man særlig lagt vekt på demokratisk deltakelse, finansieringssystem og lokalt samarbeid på tvers av landegrenser.

Den europeiske konferansen for ministre med ansvar for regional planlegging (CEMAT) arbeider for bærekraftig regional utvikling i Europa. Regelverk og praksis må åpne for lokale initiativ og kreativitet, og oppmuntre folk til å være med på å skape samfunn der de selv ønsker å bo og arbeide. Ministrene samles hvert tredje år. I mellomperioden følges arbeidet opp av en tjenestemannskomiteé. Den 15. sesjonen fant sted i juli 2010 i Russland og markerte også 40-års jubileet for CEMAT. Hellas har invitert ministrene til en 16. sesjon i 2013. Det videre arbeidet blir nå sett i sammenheng med reformprosessen i Europarådet.

13 Dyreververn

Europarådet har fem konvensjoner for dyrevelferd. Tre av de fem konvensjonene er fullstendig regulert av EU. Dette gjelder transport, slakting og forsøksdyr. De to øvrige, kjæledyr og produksjonsdyr, er det fortsatt behov for at Europarådet arbeider med. I dag foregår det aktivt arbeid kun når det gjelder produksjonsdyr hvor det utarbeides anbefalinger for hold av storfe, kanin og oppdrettsfisk. Konvensjonen om produksjonsdyr er ratifisert av over 30 land, herunder EU-landene. Den dekker flere forhold og har mer detaljerte anbefalinger enn sammenlignbare EU-direktiver.

Gitt arbeidet med å omprioritere begrensede midler og fokusere på kjerneområdene, ser man

nå på hvordan dyrevelferdsarbeidet kan videreføres i fremtiden. Norge er opptatt av at dyrevelferdsarbeidet fortsetter innenfor et forum hvor Norge har innflytelse og stemmerett. Det er også viktig å unngå tilbakeslag for dyrevelferden ved at arbeid med områder som ellers ikke er regulert, opphører.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Utenriksdepartementet av 15. april 2011 om Norges deltakelse i Europarådet i 2010 blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1**Utenriksministerens tale på 120 ministermøte
i Europarådet, Strasbourg 11. mai 2010**

President,

Jeg vil få gratulere Sveits og deg, president, med det fremragende arbeidet ved roret for organisasjonen. Jeg vil også få takke vår nye generalsekretær, min landsmann Thorbjørn Jagland, for å ha lansert en reformplan som er både detaljert og strategisk.

President,

Jeg vil få gratulere deg med de viktige resultatene vi har oppnådd i denne formannskapsperioden, ikke minst i Interlaken.

Generalsekretæren har fått et svært tydelig mandat fra Parlamentarikerforsamlingen og fra oss til å modernisere og revitalisere organisasjonen.

Norge støtter helhjertet kursen som er staket ut for reformprosessen, og de generelle prioriteringene som er satt opp for å få skikk på dette huset, for å bruke generalsekretærens egne ord. Nå må vi støtte opp om oppfølgingen.

Vi er alle enige om at reformene må føre til en mer politisk, fokusert og synlig organisasjon. Og vi må bli bedre samkjørt i arbeidet for å støtte normene, standardene og mekanismene som er nødvendige for å bidra til reell endring for Europas borgere.

Den vanskelige økonomiske situasjonen er i seg selv et klart mandat til generalsekretæren om å utnytte de tilgjengelige ressursene best mulig og gjennomføre reformer i alle deler av organisasjonen med dette i mente.

Den europeiske menneskerettskonvensjonen og Den europeiske menneskerettsdomstolen er unike instrumenter. Som vi ble enige om i Interlaken, må vi finne en løsning på de alvorlige problemene som hele systemet for vern om menneskerettighetene nå står overfor. Vi er glade for at Russland har ratifisert protokoll 14 og ser fram til at den trer i kraft i juni.

Vi må se på konklusjonene fra Interlaken-konferansen som en handlingsplan. Den trenger nå resolutt oppfølging. Vi forventer at alle medlemsstater, domstolen og de andre institusjonene i

Europarådet gjennomfører tiltakene raskt og effektivt. Medlemsstatene må gripe fatt i strukturelle menneskerettighetsproblemer som fører til et stort antall henvendelser til domstolen.

Det er særlig nødvendig, president, at vi kommer fram til en ny silingsmekanisme. Det trengs nye saksbehandlingsregler og ny praksis for å redusere strømmen av saker som opplagt skal avvises. Innføring av rettsgebyrer kan være ett viktig tiltak. Sist, men ikke minst må domstolen på kort og mellomlang sikt få ytterligere ressurser over Europarådets budsjett for å håndtere saksmengden.

Når det gjelder forholdet til EU, anser jeg at vi, nå som Lisboa-traktaten og charteret om grunnleggende rettigheter har trådt i kraft, har nye og viktige verktøy som kan bidra til å skape et sterkt og enhetlig system for vern om menneskerettighetene i Europa. EU har forpliktet seg til å tiltre den europeiske menneskerettskonvensjonen, noe som gjør dette til et fellesprosjekt av historiske dimensjoner. La oss få fullført jobben. Norge mener at tiltredelsen må behandles som en hastesak.

President,

Konflikten i Georgia står høyt på Europarådets dagsorden. Vi er glade for at menneskerettskommisjonen har engasjert seg så aktivt, og vi hilser velkommen generalsekretærens konstruktive forslag om Europarådets rolle i å fremme og verne om menneskerettigheter i konfliktrammede områder. Jeg håper at alle parter vil svare på den inntrengende oppfordringen om dialog.

President,

Norge forplikter seg til å støtte Europarådet. Rådet har en stolt historie. Det er opp til oss å stake ut kursen videre. Da må alle deler av organisasjonen dra i samme retning. Jeg ønsker min kollega Antonio Milošoski og hans medarbeidere lykke til som påtroppende formannskap for organisasjonen.

Takk

Vedlegg 2**Norsk tilslutning til Europarådskonvensjoner 2010***Undertegning:*

27. mai 2010: Protokoll til overenskomst om gjensidig administrativ bistand i skattesaker ETS 208 (utarbeidet i samarbeid mellom Europarådet og Organisasjonen for økonomisk utvikling og samarbeid - OECD)

18. oktober 2010: Tilleggsprotokoll til Den europeiske rammekonvensjon om interkommunalt grensesamarbeid mellom lokalsamfunn eller myndigheter ETS 159

18. oktober 2010: Protokoll nr. 2 om interterritorielt samarbeid til Den europeiske rammekonvensjon om interkommunalt grensesamarbeid mellom lokalsamfunn eller myndigheter ETS 169

Ratifikasjon:

5. februar 2010: Europarådets konvensjon om forebygging av terrorisme ETS 196

18. oktober 2010: Tilleggsprotokoll til Den europeiske rammekonvensjon om interkommunalt grensesamarbeid mellom lokalsamfunn eller myndigheter ETS 159

18. oktober 2010: Protokoll nr. 2 om interterritorielt samarbeid til Den europeiske rammekonvensjon om interkommunalt grensesamarbeid mellom lokalsamfunn eller myndigheter ETS 169

Vedlegg 3**Generelle anbefalinger fra Ministerkomiteen til medlemsstatene i 2010**

Rec (2010) 1E / 20. januar 2010

Anbefaling fra Ministerkomiteen til medlemsstatene om Europarådets retningslinjer om prøveløslatelse

Rec (2010) 2E / 3. februar 2010

Anbefaling fra Ministerkomiteen til medlemsstatene om avinstitusjonalisering og integrering i lokalsamfunnet av barn med nedsatt funksjons-evne

Rec (2010) 3E / 24. februar 2010

Anbefaling fra Ministerkomiteen til medlemsstatene om effektive rettsmiddel mot for lang saksbehandlingstid

Rec (2010) 4E / 24. februar 2010

Anbefaling fra Ministerkomiteen til medlemsstatene om medlemmer av militære styrkers menneskerettigheter

Rec (2010) 5E / 31. mars 2010

Anbefaling fra Ministerkomiteen til medlemsstatene om tiltak for å bekjempe diskriminering på grunnlag av seksuell orientering eller kjønnsidentitet

Rec (2010) 6E / 31. mars 2010

Anbefaling fra Ministerkomiteen til medlemsstatene om godt styresett i helsevesenet

Rec (2010) 7E / 11. mai 2010

Anbefaling fra Ministerkomiteen til medlemsstatene om Europarådets pakt om utdanning for

demokratisk medborgerskap og menneskerettighetsopplæring

Rec (2010) 8E / 16. juni 2010

Anbefaling fra Ministerkomiteen til medlemsstatene om informasjon til ungdom

Rec (2010) 9E / 16. juni 2010

Anbefaling fra Ministerkomiteen til medlemsstatene om reviderte retningslinjer for idrettsettikk

Rec (2010) 10E / 30. juni 2010

Anbefaling fra Ministerkomiteen til medlemsstatene om kvinners og menns rolle i konfliktforebygging, konfliktløsning og fredsbygging

Rec (2010) 11E / 29. september 2010

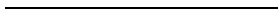
Anbefaling fra Ministerkomiteen til medlemsstatene om genetikkens innvirkning på organiseringen av helseomsorg og opplæringen av helsearbeidere

Rec (2010) 12E / 17. november 2010

Anbefaling fra Ministerkomiteen til medlemsstatene om dommere: uavhengighet, effektivitet og ansvar

Rec (2010) 13E / 23. november 2010

Anbefaling fra Ministerkomiteen til medlemsstatene om personvern ved automatisk behandling av personopplysninger i forbindelse med profilering

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og
pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Omslagsillustrasjon:
Bildene på forsiden er utlånte av
Europarådets fotoarkiv

Trykk: 07 Xpress AS 04/2011

